

Театральне Мистецтво

журнал театру і сцени.

(Адреса Редакції й Адміністрації: Львів, Куркова 10).

Від редакції.

З сьогоднішнім числом „Театр Мистецтва“ розсилаємо псу Кліма Поліщука: „Тривожні душі“, драма на 3 дії. В журналі видруковано псу А. Андреева в перекладі Галини Орлівни п. з. „Прегарні Сабінянки“. У слідуючому ч. журналу буде видрукована комедія на 1 дію Тр. Бернара п. з. „Примхи долі“, в перекладі Кедрина, а як окремий додаток до слід. числа „Т. Мистецтва“ вийдуть 2 пси (в двох окремих книжках): 1) Д. Ріш: „Відвідини“, сальонова комедія на 1 дію (переклад Кедрина) і 2) В. Білібін: „Її недуга“, пса на 1 дію, переклад Софронава.

„Театральне Мистецтво“ висилається передплатникам, вплатившим з гори річну передплату 10 зол. (2 дол.) Хто посилав тепер цілорічну передплату, дістає усі випуски „Т. М.“ wraz з додатками, які досі вийшли.

Новинки театральні, які можна набути в ред. Театр. Мистецтва, Львів, Куркова ч. 10.

А. Чехов: Ювілей, Комедія 1 дія — ціна 1·20 зл.

А. Франс: Чоловік, що одружився з німою, Комедія 2 дії — ц. 1·20 зл.

Мирович: Жонатий Мефістофель, Фарс 3 дії — ц. 0·80

Гордін: Сирітка Хася, Комедія-драма, 4 дії — ц. 0·80

Мартиневич: Весілля з поправками, жарт 2 дії, 0·40

Аматорські гуртки! Передплачуйте одинокий журнал театру і „Театральне Мистецтво“ Перший річник (з додатками)

ціна 7·00 зол. Другий річник (з дод.) — Ціна 8·00 зол.

Прекрасні Сабинянки

Драма-пародія.

Переклала Галина Орлівна.

КАРТИНА ПЕРША.

Дико, запущена місцевість. Світанок. Озброєні римляне волочуть з по-за гори викрадених сабинянок, пів-роздягнених, гарних жінок. Жінки противляться, верещать, драпаються; тільки одна цілком слокійна і, здається, спить на руках у римлянина, що її несе. Викрикуючи від болю при нових дряпаннях, римляне швидко звалюють жінок на одну купу, а самі відскакують на бік, поправляються, ледве можуть видди хти. Вереск затихає. Жінки також ченуряться, з недовіррям слідкуючи за рухами римлян, шепочуть, тихо щебечуть.

Розмова римлян.

— Клянуся Геркулесом, я зіпрів, як водяний щур. Мені здається, що моя важить не менше вдохсот кілограмів.

— Не треба було ганятися за найбільшою. Я взяв маленьку, щупленьку і...

— А що це в тебе з лицем? Невже це маленька, щупленька?

— На жаль! Вона дряпається, як кітка.

— Вони всі дряпаються, як кітки! Я був у сотні бойовищ, мене били мечами, паликами, каміннями, але ще ні разу мені не було так але. Боюся, що мій римський ніс не надається більше ні дочого.

— А як би я не голівся, як усі старовинні римляне, у мене не лишилося б ані одного волоска. У них, знаєте, чарівні, тоненькі пальчики, з надзвичайно гострими нігтьями. Ви говорите: як кітка! Ах, що таке — кітка?! Моя спромоглася на те, щоби висмикати навіть пух з моїх щок — всю дорогу з найбільшим завзяттям цим займалася. Навіть замовкла!

— (*Високий, грубий римлянин, говорить басом*) А моя залізла під лати і лоскотала мене під пахвами. Я цілу дорогу ретовався!

(Серед сабинянок тихий, ядовитий сміх.)

Сди піон. Тихше, вони нас чують. Панове, прийдіть до себе і каньте скаржитися: негарно, коли вони з першого ж дня перестануть нас шанувати. Гляньте на Павла — Їмлія, от людина, яка тримається поважно,

— Він сяє, як Аврора!

— Клянусь Геркулесом, у нього лице не подряпане, як це ти зробив, Павле?

Павло. (з удаваною соромливістю) Не знаю. Вона з першої ж хвили довірилася мені, як мужу. Я взяв її на руки, вона з відданям обняла мене за ший і, коли я чого й боявся, так тільки того, що вона задушить мене в обіймах: у неї тонкі, але дуже сильні руки.

— От, щасливий!

Павло. Але це ж так просто. Її довірливе, невинне серце шепнуло їй, що я щиро люблю її і шаную і, ви може не повірите? — пів дороги вона спала, мов забита.

Грубий римлянин. Але дозвольте, як же ми тепер пізнаємо кожного свого? Ми їх викрали у п'їтмі, мов курей з курника...

(Із групи замовклих було сабинянок доноситься обурений голос.)

Голос сабинянки. Яке ганебне порівняння!

Грубий римлянин. Тихше, вони нас чують! (понижуючи голос до октави.) Як же ми тепер розберемося? Моя була дуже весела і я її нікому не відступлю. Взагалі я не позволю собі наступати на ногу.

— Які дурниці!

— Свою я пізнаю по її нігтиках.

— А я свою по розкішному запаху її волосся.

Павло. А я свою — по лагідності і красоті душі. О, римляне! Ми на порозі нового життя! Прощай докучлива самотність! Прощайте безкінечні ночі з їх нудними солов'ями! Хай тепер співають солові, або які й інші птахи — я готовий!

Грубий римлянин. Так, час перейти до родинного життя!

(З боку жінок, іронічний голос.)

Голос. А як же, спробуй, перейти!

1 римлянин. Тихше, вони нас чують!

Грубий римлянин. Пора, пора!

2 римлянин. Панове римляне, хто перший?

(Мовчанка. Всі стоять нерухомо. Серед жінок тихий, ядовитий сміх.)

Грубий римлянин. Я вже досить реготався, хай порегочуться інші і взагалі я не дозволю собі наступати на ногу... Гей ти, Павле, ану виходи!

Павло. Звірюко! Хіба ти не бачиш, що вона спить? Он подивись: темний клубочок під камнем — це вона. О, невинне серце!

Сципіон. По ваших виглядах, панове римляне, повних нерішучості і справедливої тривоги, я боюсь, що по одинці ніхто не наслідивиться підійти до цих безжалісних створінь. І от мій план, панове, древні римляне!...

Грубий римлянин. Ну й голова у того Сципіона! Сципіон. От мій плян: рушимо всі одразу, ховаючись один за одного і, взягали не поспішаючись. Як що ми вже не побоялися їх чоловіків..

Грубий римлянин. Ну чоловіки, то дурниця!

(Серед жінок голосні зітхання, демонстративний плач.)

— Тихше, вони нас чують!

Сципіон. Знову ти, Марк Антоній, зі своєю глоткою. І взагалі треба уникати цього нещасливого слова: чоловік. Ви ж бачите, як воно страшно впливає на бідних жінок. І так, панове, чи ви згодні на мій плян?

Всі. Згодні, згодні!

Сципіон. І так, панове!

(Римляне готуються до нападу, жінки до оборони. Замість чарівних личок видно тільки гострі вігтики, готові вп'ястися в лице і в волося, Тихе, мов гадюче, шипіння. Римляне наступають, згідно плану, себто, ховаючись один за одного, але це приводить їх до того, що вони всі відходять назад і зникають за лаштунками.)

Серед жінок — сміх, римляне виходять розгублені.

Грубий римлянин. Очевидно в твоїм пляні є щось непродумане. Маючи намір підійти, ми відійшли, як сказав Сократ.

1-й римлянин. Я нічого не розумію.

Сципіон. Панове римляне! Будьмо сміливими, бо що таке бути подрапанним, коли в нагороду — неземне божество!? Вперед, панове римляне, на абордаж!

(Римляне незграбною юрбою, за виключенням Павла, що дивиться мрійливо в небо, — кидаються на жінок, але по хвилі мовчазного бою, відступають. Мовчанка. Всі обладують свої носі.)

Сципіон. (у ніс) Ви зауважили, панове, що вони навіть не верещали? Це погана ознака.. Я волію жінку тоді, як вона верещить.

1-й римлянин. Що ж почати?

2-й римлянин, Я хочу родинного життя!

Грубий римлянин. Я хочу родинного вогнища! Що за життя, коли не має родинного вогнища? Досить, чорт візьми, ми закладали Рим, треба ж і спочити!

Сципіон. На жаль, серед нас, старовинні римляне, не має ні одного чоловіка, щоби знав психологію жінки. Зайняті війнами і закладанням Риму, ми здичавіли, втратили блиск і забули, що таке — жінка...

Павло. (скромно) Не всі.

Сципіон. Але ж були у цих жінок чоловіки, котрих ми вчора побили? Звідсіль я вивожу: Є якийсь

особливий, таємничий спосіб підійти, наблизитися до жінки, якого ми ще не знаємо; як його відгадати?

Грубий римлянин. Треба запитати самих жінок.
— Вони не скажуть!

(Серед жінок ядовитий смішок.)

Всі. Тихше, тихше, вони чують.

Сципіон. Але, ось, який я придумав план..

2-й римлянин. Ну й голова у цього Сципіона!

Сципіон. Наші чарівні полонянки — чи не здасться вам, що це вони нас полонили, а не ми їх? Вони зайняті тим, що вискубують у нас пух зі щік, дряпають наші обличчя, лоскочуть під пахвами, вони просто не можуть нас чути; значить ми не можемо їх переконати, вони не можуть бути переконаними, це факт!

(Римляне, повторюючи „це факт“, впадають в меланхолійний стан, жінки прислухаються).

Сципіон. І ось мій план: виберемо з поміж себе парламентаря, згідно військовому звичаю, і запропонуємо це саме зробити нашим чарівним ворогам. Сподіваюся, що під захистом білого прапора, «представники обох воюючих сторін, знаходячись у повній безпеці (*ламає себе за ніс*) будуть в стані прийти до певного, говорячи по латині, *modus vivendi*. І тоді...

(Римляне переривають його блискучу промову гучним „слава“. Одноголосно вибирають Сципіона парламентарем і тоді він, з білим прапором наближується до жінок, говорячи назад: „ви ж не дуже далеко відходьте, панове!“)

Сципіон. (*вкрадливо*) Прекрасні Сабинянки! Будь ласка, будь ласка, не рухайтесь з місць: ви ж бачите, що я під білим прапором! Білий прапор — святий, я вас запевняю, і особа моя є недоторкана, слово чести! Прекрасні сабінянки! Тільки вчора ми мали честь викрасти вас, а вже сьогодні поміж нами почалася незгода, сварки, дивні непорозуміння...

Клеопатра. Яке нахабство! Ви даремне гадаєте, що коли начепили на патики білу ганчірку, то вже можете говорити всяку гидоту?

Сципіон. (*вкрадливо*) Даруйте, яку гидоту? Навпаки я дуже радий, себ-то, певніше, всі ми дуже нещасливі. (*з відчайдушною рішучістю*) Згораємо від любови, клянуся Геркулесом! Пані! Я бачу, що ви співчуваєте нам і смію просити у вас про одну дрібницю: виберіть, як і ми, з поміж себе парламентаря...

Клеопатра. *(перебиваючи)* Знаємо, чули, не повторюється...

Сципіон. Але ж ми говорили тихо?

Жіночі голоси. А ми все одно чули.

Клеопатра. Відійдіть з вашою ганчіркою на своє місце і зачекайте. Ми порадимся між собою. Ні, ні, будь ласка, далі. Ми не бажаємо, щоби нас підслухували... А це що за смаркач з роззявленим ротом? *(показує на розмріяного Павла).*

(Римляне шепочучи „діло налажується“, на шпильках відходять, деякі старанно затикають вуха.)

Розмова сабинянок.

— Яке нахабство, яке знущання! Як ганебно користуються своєю силою! А наші бідні чоловіки!

— Клянусь, я краще видряпаю тисячі очей, ніж хоч на одну краплину зраджу своєму нещасному чоловікові! Спи спокійно, дорогий друже, я на варті твоєї честі!

— І я клянусь!

— І я клянусь!

Клеопатра. Ах, дорогі мої приятельки, ми всі клянемось, але що в тих клятвах: ці люди такі невиховані, такі брутальні, що вони не можуть вшанувати клятви... Я своєму розгризла ніс...

— А ти пам'ятаєш свого?

Клеопатра. *(з ненавистю)* Я не забуду його до гробової дошки! Від нього пахло зброєю і взагалі брудним жовніром. Він так необережно мене стискав... Мій бідний, дорогий чоловік!

— Від них усіх чути жовнірами!

— Вони всі страшно стискають! Може це у них так годиться?

— Коли я була ще цілком дівчинкою, до нас прийшов жовнір і сказав, що він з далеких країн, де...

Клеопатра, Пані! Зараз не час на спогади!

— Але ж цей жовнір...

Клеопатра. Ах, Юноночко, клянуся Венерою, нам не до твого жовнірчика, коли у нас свої на шії. Що ж нам робити, дорогі приятельки? Я от що запропоную вам...

(Підходить, прокинувшись, Вероніка, сабинянка поважного віку, цупла. Мрійливо зіщуливши очі, перебиває.)

Вероніка. А де ж вони? Чому вони так далеко? Я хочу, щоби вони підійшли ближче. Мені дуже соромно, коли вони так далеко. Я була цілий час зімліла і тепер не знаю, де мій хлопчик, котрий мене ніс? Від нього пахло жовніром!

Клеопатра. Он він, стоїть, роззявивши рота...

Вероніка. Я піду до нього, мені соромно!

Клеопатра. Тримайте її! Ах, Вероніко! Невже ти вже забула свого нещасного чоловіка?

Вероніка. Клянуся, я буду любити його вічно! Але чому ми не йдемо туди? Ви чимсь засмучені, мої дорогі приятельки? Впрочім я на все згодна: хай вони самі ідуть сюди. Мужчини неможливо зазнаються, коли на них раз подивився не гвівно.

Клеопатра. От же, мої милі приятельки, перше, що я вам запропную, це поклянемося, що ми ніколи не зрадимо наших дорогих, нещасних чоловіків. Хай роблять з нами, що хочуть, але ми зостанемося вірними, як Тарпейська скеля. Коли я згадую, як він тепер тужить за мною, як даремно кличе до порожнього ліжка: „Клеопатра, о де ти, Клеопатра!“ Коли я згадаю, як він мене любив...

(Всі плачуть).

Клеопатра. Поклянемося, дорогі приятельки, бо вони чекають.

— Клянемося, клянемося!

Клеопатра. Тепер я спокійна за наших чоловіків. Спіть спокійно, дорогі друзі! Далі, милі товаришки, виберемо, згідно їх бажання, парламентарку, і хай вона...

— Видере йому очі!

Клеопатра. Ні, хай вона скаже негіднику всю правду! Вони ж гадають, що ми вміємо тільки дрядатися, хай вони почують, як ми говоримо!

Вероніка. *(здвигаючи худими плечима)*. Про що тут говорити, коли сила на їх боці.

Клеопатра. Тримайте її! Ах Вероніка, сила, ще не є правом, як сказано у римському праві.

Пустіть мене і я їм докажу, що вони не мають права нас тримати, що вони обов'язані нас одпустити, що по законах божеських і людських... і взагалі, просто кажучи, вони зробили по — свинському.

(Голоси):

— Іди, іди, Клеопатра!

— Тримайте Вероніку!

Клеопатра. Гей, ви, парламентар з білою ганчіркою! Ідіть сюди, мені треба з вами поговорити!

Сципіон. Накажете зняти меч?

Клеопатра. Ні, для чого? Не гадайте собі, що ми боїмося ваших мечів. Але й ви не бійтеся, будь ласка, я вас не вкушу! Одначе вчора вночі, коли ви вломилися до нашого

мирного дому і так брутально вирвали мене з обіймів мого чоловіка; ви не були таким полохливим. Та йдіть же нарешті!

(Сципіон обережно підходить. Римляне і сабинянки, розташувавшись по обох боках сцени в дві симетричних групи, уважно сліdkують за розмовою.)

Сципіон. Я такий щасливий, пані...

Клеопатра. Ви - щасливі? Ну, так я вам скажу: ви негідник, ви божевільний, ви злодій, розбійник, убивця, виродок! Це безбожно, жакливо, нечувано, невидано!...

Сципіон. Пані!...

Клеопатра. Ви мені огидні, жакливі, я вас бачити не можу, від вас чути жовніром! Як би ваш ніс не був такий роздряпаний...

Сципіон. Даруйте, але це ж ви самі його й роздряпали!

Клеопатра. Я? Так це ви — той самий, що...
(дивиться на нього з призи́рством) Вибачте, я вас не пізнала.

Сципіон. (радісно) А я вас одразу пізнав. Чи ж не правда, що ваше волосся пахне вербеною?

Клеопатра. А вам яке діло до того, чим воно пахне. Вербена — перфума не гірша від других.

Сципіон. Я ж і кажу.

Клеопатра. Мені не має діла до ваших слів. Я ж не говорю, чим від вас пахне — і взагалі, що за дивна розмова про запахи. Я прошу вас, шановний пане, як чесну людину, сказати нам просто і одверто: чого ви від нас хочете?

(Сципіон скромно спускає очі до долу, але не витримавши прискає в кулак. Прискають і всі римляне. Серед жінок — обурення.)

Клеопатра. Прискати не значить відповідати. Це огидно! Я питаю вас: чого ви від нас хочете? Вам, сподіваюсь, відомо, що ми всі — заміжні?...

Сципіон. Як вам сказати... З другого боку, ми теж маємо намір запропонувати руку і серце...

Клеопатра. Ага, значить це серйозно? Але ви збожеволіли!

Сципіон. Пані! Гляньте на нас: ми не які небудь повеласи з Невського проспекту! Ми тільки що заклали Рим і палаємо бажанням увіковічити... Зрозумійте наше становище, пані, і пожалійте нас! Невже ви не пожаліли-б ваших, наприклад, чоловіків, як би вони, в один прекрасний день, опинилися зовсім без жінок? Ми самотні, дорога пані!

Грубий римлянин. Самотні!

Вероніка. Мені їх жаль.

Сципіон. Серед бурунів воєнної негоди, зайняті закладанням Риму, ми втратили, так мовити, момент, коли... Пані, ми від душі жаліємо ваших чоловіків...

Клеопатра. *(поважно)* Ви мене потішили, пане.

Сципіон. Але ж на якого чорта вони вас віддали?

(Римляне радісно підтвержують: „так, так, Сципіон“; але жінки обурені. Чути виклики: „Це ганебно! Він ображає наших чоловіків, це інсинуація.“)

Клеопатра. Як що ви хочете продовжувати переговори, то прошу відкликатися про наших чоловіків з пошаною.

Сципіон. З охотою! Але, пані, як би ми їх не шанували, ми не можемо не визнати, що вони не варті вас! В той час, як ви краєте серце наше вашими нелюдськими стражданнями, коли ваші горячі сльози, викликані втратою, течуть, мов гірська річка весною, коли навіть каміння, дріжучи від жалю, стогнуть, коли ваші чарівні носи, гублячи форму, починають набрякати від жорстоких сліз...

Клеопатра. Це неправда!

Сципіон. Коли вся природа, і таке инше... — де ж у цей час ваші чоловіки? Я їх не бачу! Їх немає! Вони відсутні! Вони вас покинули, скажу, ризикуючи викликати ваш гнів: вони вам підло зрадили!

(Римляне гордо беруться в боки. Серед женщин хвилювання і сльози.)

Спокійний голос Прозерпіни. Чому вони й справді не йдуть? Вже час!

Клеопатра. Це звучить дуже гордо, шановний пане! Вашій позі я не можу відмовити в красі, але що би ви зробили, як би хто вночі захотів викрасти нас?

Сципіон. Ми будемо вартувати цілу ніч!

Клеопатра. А в день.

Сципіон. А в день ви тоді самі не підете!

Мрійливий голос Вероніки. Чому вони так далеко, я хочу щоби вони були ближче, меві соромно, коли вони так далеко!

Шепіт жінок. Тримайте її!

Клеопатра. Яка самовпевненість! Але мені жаль вас, пане. Справді, я не можу відмовити вам в почуванні пошани і поваги до наших страждань, але ваша молодість спихає вас на шлях помилок. Зараз я приведу вам аргумент, котрий одразу зруйнує вашу прекрасну мрію і, сподіваюся, примусить вас навіть почервоніти: а діти, шановний пане?!

Сципіон. Які діти?

Клеопатра. Діти, яких ми залишили.

Сципій. Признаюся, пані, це питання серйозне. Дозвольте відійти на хвилинку, для поради з товаришами.

(Клеопатра повертається до своїх. Шепотом радяться.)

Сципій. Пані!

Клеопатра. Я слухаю!

Сципій. Мої товариші, пани старовинні римляне, після довгої наради доручили переказати вам, що у вас будуть нові діти.

Клеопатра. (здивовано) Ага, ви так гадаєте?!

Сципій. Ми кланемося. Панове кланіться!

(Римляне клануться нерівним хором)

Клеопатра. Але у вас тут так негарно.

Сципій. (вражено) У нас?

Клеопатра. Так, жадлива місцевість! Гори, байраки, взагалі щось незрозуміле... навіщо тут лежить цей камінь? Заберіть його, будь ласка.

Сципій. Пані! (забірає камінь)

Клеопатра. Якісь дерева... Це Бог зна що, я тут задихаюсь. Прощу, що це за дурне дерево? Ви засоромлені, шановний пане? Впрочім дозвольте мені відійти, здається я повинна була дати вам якусь відповідь.

Сципій. Себ-то як, якусь?

Клеопатра. Ви про щось питалися, здається?

Сципій. А? Вибачте, пані, я трохи здурів! Про віщо я вас питав?

Клеопатра. Ну от, тепер ви ображаєте мене.

Сципій. Я?

Клеопатра. Ну, так! Ви говорите, що здуріли!

Сципій. Я?

Клеопатра. Та вже ж не я, ви забуваєтеся, шановний пане!

Сципій. Я?

Клеопатра. Впрочім я відхожу. Прийдіть до себе, пане, заки ми будемо радитися, бо на вас жалко дивитись! У вас єсть хустка? Витріть лице: воно у вас таке зіпріле, наче ви цілий день тягали каміння!

(Збірається йти)

Сципій. Ні, пані, дозвольте, я здається дійсно тягав якесь каміння, але це ж ви мене примусили!

Клеопатра. Я? І не думала!

Сципій. Дозвольте ж, пані, але ж в чому річ?

Клеопатра. А я звідки ж знаю? Це ваше діло, а не моє.

Сципій. Ви, здається, смієтеся з мене?

Клеопатра. А ви зауважили?

Сципіон. Я не позволю сміятися!

Клеопатра. Що ж ви зробите?

Сципіон. Я, слава Богу, ще не чоловік ваш!

Клеопатра. Ага! Тепер вже слава Богу. Не зле, пане, гарні ми були б, як би були повірили вашим вклятам! *(до своїх)* Ви чуєте, вони вже радіють, що ми не їх жінки!

Сципіон. Ні, це неможливо, або ви покиньте, або...

Клеопатра. Або?..

Сципіон. Або йдіть до дому, пані! Досить! Клянусь Геркулесом, ми не для того закладали Рим, щоби ввязнути у ваших диких міркуваннях, як мухи у меду.

Клеопатра. Диких?

Сципіон. Так, диких, ідіотських!

Клеопатра. *(плаче)* Ви мене ображаєте!

Сципіон. О, Юпітер, вона тепер плаче! Що вам треба, пані? Чого ви до мене причепилися? Хоч я і старовинний римлянин, але їй Богу, зараз збожеволію! Та киньте ж ревіти, я нічого не розумію, що ви там мямлете!

Клеопатра. *(плачучи)* Ви нас відпускаєте?

Сципіон. Так, так! Товариші, старовинні римляне, я більше не можу! Чуєте? У мене сил немає!

Грубий римлянин. Хай ідуть! Ми відберемо жінок у етрусків.

Сципіон. Це не жінки, а...

Клеопатра. *(плачучи)* Слово честі?

Сципіон. Що таке — слово честі?

Клеопатра. Ви нас дійсно відпускаєте, чи може ви це говорите навмисне, а як ми тільки захочемо піти, ви нас схопите?

Сципіон. Але ж ні! Їдьте собі, от причепилася!

Клеопатра. А ви нас однесете?

Сципіон. Що таке?

Клеопатра. Ну, так, як ви не розумієте? Раз ви нас принесли сюди, то повинні і назад віднести. Тут дуже далеко.

(Жінки ядовито посміхаються. Сципіон, задихаючися від гніву, креше божевільні погляди, хоче щось сказати, але стукнувши ногою, йде до своїх. Всі римляне демонстративно обертаються плечима до жінок, так сидять протягом слідуючої сцени. Жінки спокійно радяться.)

Клеопатра. Ви чули, дорогі приятельки, вони нас відпускають.

Вероніка. Так, це жакливо!

Клеопатра. Сказати краще: виганяють. Це жакливо: викрасти нас, ні в чому неповинних жінок, сполошити

серед ночі весь дім, перекинути всю мебель, збудити дітей, а тепер — прошу: ми їм непотрібні!

— А бідні наші чоловіки! За що ж вони постраждали?

— Ні, ви подумайте, в ночі, коли всі сплять!

— А ви дорогу знаєте?

Клеопатра. Невже ви гадаєте, що я уважала за дорогою? Звичайно, — ні. Знаю тільки, що страшно далеко.

— Але ж вони нас не понесуть!

(Тихий сміх між римлянами.)

Вероніка. (стогне) Ах, мій бідний хлопчик! Гляньте, вони і його примусили сісти спиною. Я піду до нього.

Клеопатра. Та зачекайте ж, Вероніко, не втече він від вас. Нам треба поговорити.

Прозерпіна. А я гадаю, чи не все одне, які чоловіки — ті, чи інші, і ті, і другі, — гарні. Я ж знаю, що від мене першим ділом будуть вимагати, щоби я приготувала гарячу юшку, і мені навіть подобається, що чоловік буде новий: тому вже набридла моя юшка, а цей, гава, буде радий.

Клеопатра. Це цинічно, Прозерпіно! Нас осудить історія!

Прозерпіна. Ах, багато розуміє та історія у наших справах! А у них тут зовсім не зле.

Клеопатра. Ви жадливі, Прозерпіно! Ах, як би вони нас підслухали! Але, ось, мій плян: скінчено, ми негайно ідем до дому, до наших дорогих, спокійних чоловіків. Але йти нам так далеко і ми такі змучені...

— У мене цілком зіпсулись нерви...

— Ні, яке здоров'я це може витримати! Раптом серед ночі збудити увесь дім...

Клеопатра. Лишимося тут на два дні і спочиваємо, це ж нас ні до чого не обов'язує. А вони будуть такі раді, побачивши наші веселі вдачі, легше розлучаться з нами. Признаюся щиро, мені мого було трохи шкода, з його носом робиться щось жахливе.

— Але тільки на два дні.

— Я думаю, що й одного буде досить. Ми трохи погуляємо... Ідіть скорше, Клеопатро, вони, здається, заснули.

Клеопатра. Пане!

Сципіон. (не повертаючися) Прощу!

Клеопатра. Прощу на хвилинку.

Сципіон. До ваших послуг.

Клеопатра. Ми вирішили скористуватися вашою великодушною пропозицією і негайно відходимо. Ви не гніваєтеся?

Сципіон. Ні!

Клеопатра. Але раніш ми хотіли б трохи спочити. Чи дозволите нам тут перебути день, або два? Поки ми відпочнемо. У вас тут дуже гарна місцевість!

(Всі римляне разом повертаються і схоплюються на ноги.)

Сципіон. *(в екстазі)* Пані, дорога, та що таке місцевість! Та що — о Юпітер! Пані, клянусь Геркулесом! Клянусь Бакхом, клянусь Венерою! Пані, хай я буду анатомою, коли... Клянусь Афродитою. Панове, старовинні римляне, на бордаж!

Клеопатра. Ми підемо трохи перейтися?

Сципіон. Пані! Панове, старовинні римляне! Кроком руш! В чергу! Правою, лівою! Вдвійку стань!

(Підхоплює Клеопатру під руку і тяне її в гори. За ним, по команді, кожний підхоплює свою сабинянку і гордо марширує.)

Сципіон. Ліва, права, ліва, права! Раз, два, раз, два!

Павло. *(метушиться по сцені, жалібно вигукуючи)*. Де ж вона? Панство, стійте! Я загубив її! Де ж вона?

(Вероніка стоїть, соромливо опустивши очі, мов нареченна. Павло не бачить, налітає на неї.)

Павло. Перепрошую! Пані, ви не бачили її?

Вероніка. Дурненький!

Павло. Я?

Вероніка. Так, ти дурненький!

Павло. Але за що ж ви лаєтеся?

Вероніка. Лаюсь? О... дурненький! Невже ж ти не бачиш? О, дорогий мій хлопчик! Я тридцять літ ждала на тебе... На — візьми!

Павло. Що?

Вероніка. Мене! Це ж я — вона!

Павло. Що? Ні, не ви!

Вероніка. Ні, я.

Павло. Ні, не ви!

(Сідає на землі і плаче.)

Вероніка. Слухай, ми zostалися вдвох, ходім, мені соромно!

Павло. Це не ви!

Вероніка. А я тобі кажу, що це я, чорт візьми! Скажіть, будь ласка! той нудить тридцять років: це не ти і цей смаркач теж. Руку!

Павло. *(виє від жаху)*. Це не ви! Ай, ай, ай, рятуйте! Вона мене ви — кра — дає!

ЗАСЛОНА.

ДРУГА КАРТИНА.

До надзвичайного сумна картина, що уявляє сумне становище пограбованих чоловіків. Цілком можливо, що йде дощ, свистить вітер, і чорні хмари застиляють небо, але цілком можливо, що все це лише здається. Жах! (Було би бажано показати в самому краєвиді, що чоловікам хочеться вити від туги). При піднятті заслони розположення дієвих осіб таке: по боках, у двох симетричних групах, частина сабинян, займається гімнастичними вправами. В такт своїх рухів вони напружено шепочуть: „п'ятнадцять хвилин щоденних вправ і ви будете цілковито здорові.“ Посередині, на довгій лавці, сидять вряд чоловіки, які мають дітей, кожний з них тримає дитину на руках, голови всі схилені на бік, вся поза висловлює стилізований одчай. Жахливо. Довгий час чути тільки зловіщий шепіт: „п'ятнадцять хвилин щоденних вправ — і ви...“

(Вводить Анк. МАРЦІЙ, здалека показуючи листа.)

Марц'їй. Адреса, панове сабиняне! Дістали адресу наших жінок! Адреса, панове, адреса!

(АНК МАРЦІЙ швидко виймає з кишені дзвоника і дзвонить.)

— Тихше, Ти тихше!

Марц'їй. Панове сабиняне! Історія не зможе дорікати нам, ні в повільності, ні в нерішучості. Ні повільність, ні нерішучість не питомі характерові сабинян, буйний швидкий темперамент яких, ледве міг стримуватися заповідями досвіду і поваги. Згадайте, обікрадені чоловіки, куди кинулися ми в той достопамятний ранок, котрий слідував за тою достопамятною ніччю, коли ці розбійники так ганебно викрали наших нещасливих жінок? Згадайте, сабиняне, куди нас несли жваві ноги, перерізаючи простір, нищучи випадкові перепони і грохотом своїм наповнюючи всю країну? Та пригадайте ж, панове!

(Сабиняне лагідно мовчать.)

Марц'їй. Та ну ж, згадайте панове!

Несміливий голос. Прозерпиночко — подружечко, де ти? — а — гов!

Сабиняне мовчать і з захопленням сподівання дивляться в рот промовцеві. АНК МАРЦІЙ, не діждавшись відповіді, викрикує патетично.

Марц'їй. До адресного столу! — от куди! Але згадайте, панове, наше горе: адресний стіл, ця відживша установа,

ще нічого й не знала і дала нам справку на стару адресу. І цілий тиждень він давав нам все ту ж саму убивчо — іронічну справку, заки нарешті не дав цієї, найгірчої (читає.) „Вибули, не відомо куди“ Але чи ми заспокоїлися, ми, сабиняне? Згадайте!

(Сабиняне мовчать.)

Марцій. Ні, ми не заспоїлись. От сухий, але красномовний підрахунок того, що зробили в ці короткі два роки. Ми помістили об'яву з обіцянками нагороди тому, що знайде. Ми запросили всіх наших особистих астрологів і кожна ніч ворожили вони на зорях, угадуючи адресу наших жінок...

— Прозерпіночко, подружечко, а — гов!

Ми позбавили життя тисячам курей, гусей, качок, ми порозрізували животи всім котам, сподіваючися по утробі дізнатись фатальну адресу. Але що ж! Наша надлюдська праця, по волі Бога, не завершилася успіхом. Згадайте, панове сабиняне!.. Впрочім не треба, я й так скажу: ні досвід, ні недосвід не дали нам відповідей. Самі небесні світила, до яких з тугою і запитанням звертались очі, згодились відповідала, не більше, як адресний стіл: вибули, вибули, вибули, а куди — невідомо!

(Сабиняне тихо плачуть.)

Несміливий голос. Прозерпіночко! А — гов!

Марцій. Так, панове сабиняне: дивна відповідь з боку небесних світил, як що взяти на увагу, що звідсіль не видно! Але... продовжую з радістю підрахунок наших заходів. Згадайте, панове, чим займалися наші учені правники, поки астрологи ворожили на зірках? Ну ж!

(Сабиняне мовчать.)

Марцій. Але ж згадайте, панове!.. То ж так тяжко з вами говорити. Стойте, мов статисти, їй Богу! Я певен, що ви пам'ятаєте, тільки соромитесь говорити. Та ну ж, панове. Ну! Ну згадайте, що робили наші юристи, поки..

— Прозерпіночко — а гов!

Марцій. Та замовкніть, не перескоджайте з вашою Прозерпіночкою! Ну я поможу вам, панове: згадайте собі, навіщо ви займалися гімнастикою? Та ну ж!

Несміливий голос із задніх рядів. Щоби розвинути м'язи.

Марцій. Ну, звичайно, дуже добре... Ну, а нащо нам потрібні м'язи? Та ну ж! З вами, панове, всяке терпіння лусне. Згадайте, нащо нам, сабинянам, потрібні м'язи?

Нерішучий голос. Щоби битися.

(МАРЦІЙ із жахом підіймає руки до неба.)

Марцій. О, небо! Битися! І це говорить сабинянин, друг закона, підпора порядку, єдиний у світі зразок правної самосвідомості! Битися! Мені соромно за цей дикуньський вибрик, вартий розбійника — римлянина, ганебного злодія, що викрадає найзаконніших жінок!

— Прозерпиночно — а — гов!

Марцій. Та замовкніть ви в вашою Прозерпиночкою! Тут питання в принципах, а він за Прозерпиночку! Я бачу, панове, що втрата заступила вашу блискучу пам'ять, і повторюю коротко: м'язи нам потрібні для того, щоби піднятися походом на римлян, після того, як стане відомою адреса, — розумієте? — нести всю дорогу дуже тяжкий статут законів, збірку узаконень, і насаджених вирішень, а також — резумієте тепер? — а також ті чотириста томів, що добули наші правники по питанню про законність наших шлюбів — що, зрозуміли? і незаконність викрадання! Наша зброя, панове сабиняне, наше право і чисте сумління. Огидним злодіям ми докажемо, що вони — злодії; нашим жінкам ми докажемо, що вони дійсно викрадені. І небо здригнеться, бо адресу ми дістали, і наше діло — готове! От!

(Трясе листом, сабиняне на шпильках заглядають.)

Марцій. Рекомендований лист з підписом: злодій, який покався. В ньому невідомий приятель висловлює своє каяття з приводу необміркованого вчинку, упевняє, що ніколи більше викрадати не буде і благає долю зглянутись на нього. Імя трудно розібрати; велика пляма, певне від сліз. От що значить сумління! До речі, він сповіщає, що серця наших жінок розбиті...

— Прозерпиночко!..

Марцій. Слухайте нарешті, з вашою Прозерпиночкою ви не даєте мені сказати ні слова! Зрозумійте ж, що ваша Прозерпиночка — річ особиста. В той час, коли ми з таким піднесенням розбираємо загальні питання, творимо плян, — я зараз казатиму про нього, — готовимосся до поразки, або смерті, ви видієте за якоюсь Прозерпиночкою! Від цілого зібрання висловляю вам догану. І так, панове, до походу! Слухати команду! Шикуйтеся в ряди.. Та скорше, панове! Це неможливо, ви досі не відрізняєте правої від лівої! Куди? Куди? — стійте!

(Хапає одного сабинянина і вчить.)

Щоби пізнати, де права, де ліва — дивіться на мене! — ставьте лицем на північ, або ні, ставьте лицем на південь, а плечами на схід, де у вас лице? Та ж це не лице, а спина, та отсе де ваше лице! Зрозуміли? — ну, більше не можу, дивіться у сусідів, де права. Тепер, панове, у кого є ножик? Виверніть кишень! Так! А зубочистки? Лишити! Ані нятяку на насильство, панове, нічого колючого, або ріжучого: наша зброя — наше право і чисте сумління! Тепер хай кожний бере том законів і узаконень, так... треба-б оправити, але це вже потім... От що значать м'язи! Так... Так! Сурмачі, наперед! Пам'ятайте ж: марш пограбованих чоловіків! Впер... Чекайте, а ви пам'ятаєте, як іти?

(Сабинянин мовчить.)

Марцій. Ні? Ну, так я вам нагадаю. Два кроки вперед, крок назад, два кроки вперед, крок назад. В перших двох кроках ми повинні висловити сабиняне, весь нестримний запал наших душ, тверду волю, безкінечне стремління вперед. Крок назад — крок розсудливий, крок досвіду і стиглого розуму. Роблячи його, ми обмірковуємо, що робитимемо надалі, роблячи його, ми, як би підтримуємо великий зв'язок з традицією, з нашими пращурами, з нашим великим минулим. Історія не стрибає! А ми, сабиняне, у цей великий момент — ми історія! Сурмачі, — сурміть!

(Сурми тоскно скиглять, то конвульсивно сминаючи вперед, то повільно відтягуючися назад, і тягнучи за собою все військо пограбованих чоловіків. Роблячи два кроки вперед і крок назад, вони повільно проходять сцену. *)

Васлона падає. Сурми тоскно скиглять і друга картина переходять у третю.

*) Петербургський театр „Крилого зеркала“ дуже вдало пристосував тут Марселезу: перші два такти азучать урочисто і бадьоро, й переходять у щось тоскно — зрозуміле... як: бж в нудну гикавку.

ТРЕТЯ КАРТИНА.

Пегла дика місцевість. Початки самовпорядкованості. Коло одної хатини в лівній позі стоїть римлянин і задоволено довбає в носі. Із-за лівих лаштунків появляється військо чоловіків, уважно ступаючих тим-же, першепочатковим темпом: два кроки вперед — крок назад. В першу хвилину їх появи, римлянин вібн трохи оживляється й навіть припиняє свою працю в носі, дивиться з лагідно-сердечною цікавістю, але повільний рух, очевидно, знову хилить його до сну: позіхає, ледачо витягається й присідає на камінь. На знак Анк.

Марція сурми затихають.

Анк Марцій. (з одчайним криком) Стійте, панове сабиняне! Та стійте же!

(Сабиняна стають, як укопані.)

Анк Марцій. Та стійте же! О, боги, якими силами можна затримати ту лавину, що падає? — Якими силами?... Дяка господеві, стали! Слухайте комаяді! Сурмачі — назад! Професори — Вперед! Всі інші — позір!

(Сурмачі відступають, професори вступають, усі інші стоять, як укопані.)

Анк Марцій. Професори — готуйтеся!

(Професори швидко присідають на п'ять, розкладають маленькі столики, кладуть на кожному по грубешній книзі і з глухим шумом відкривають дешки оправ — утворюється щось подібне до батареї. Римлянин — Сципіон — прокинувся і задікавлено, з прихильністю запятує.)

— В чому річ, панове? Чи не можу прислужитися?... Однак, як що це цирк, то мушу вас попередити, що будова Колізея ще не скінчена.

Анк Марцій. (неуважно). Мовчи, злочинцю ганебний! (До своїх). Отже, ми коло бажаної мети, панове сабиняне. За нами — шлях довгих негод, голоду, самотності, консервів, перед нами — нечуваний в історії бій. Одушевіться, панове сабиняне, опануйте собою, заспокійтеся, стримайте чуття природного обурення і спокійно чекайте вироку долі. Згадайте, сабиняне: чого ми сюди прийшли?

(Сабиняне мовчать.)

— Та згадайте-ж, панове! Адже ж не розважатися прийшли ми сюди з отсими книгами? Та згадайте-ж панове: чого ми сюди прийшли?

Сципіон. Ну, ну! Та згадайте вже, панове!

Анк Марцій (до Сципіона.) І, от, подумайте собі — весь час оттак.

Сципіон. Та що ви?!

Анк Марцій. Слово честі! Стоять, як боввани, кліпають очима і по всьому. Ну й подумайте: можна тут сказати добру промову. ні разу не сказавши: „згадайте!“?

Сципіон. (чужо хитаючи головою) Неможливо, бо яка-ж то буде промова!

Анк Марцій. От бачите, навіть ви це розумієте. А ці панове...

(Із рядів сабинян виривається дріжучий голос:)

— Прозерпиночка, подружечка, де ти? А — гов!

Сципіон (не рішуче). Завється, він згадує?

Анк Марцій (призирливо). Ах, це, він весь час пам'ятає. (До своїх). Поз — ір! Тепер ми зажадаємо звороту наших жінок; — горе викрадаючим, коли сумління їх ще не прокинулося: ми змусимо їх зробити усе по праву. Ей, ганебний викрадачу! Клич своїх ганебних товаришів і готуйся до страшно́ї відповіді.

Сципіон. Зараз я покличу жінку.

(Йде до хатни й кричить: „Клеопатрочка, вижди-но, бо до тебе пришли в якійсь справі.“ Із-за рогу хати визирає Павло Емілій і, пізнавши сабинян, вніс від радості.)

— Чоловіки прийшли! Чоловіки прийшли! Панове старовинні римляне, прокидайтеся: чоловіки прийшли!

(Кидається до Марція і в сльозах обвисає на його шиї. Марцій в здивованім нерозумінні. Павло летить далі з тим же радісним криком: „чоловіки прийшли!“ Висонують-я заспані римляне й займають правий бік сцени. Марцій, войовничо взявшись у бок, в погордо́му чекані, заки віддуться всі.)

Грубий римлянин. Присягаюся Вахусом! — я так солодко спав, як у перший день заложення Риму. Що це за опудала?

— Тихше: то чоловіки.

— А! — пити хочеться! Прозерпиночко, дай квасу, подружечко!

(Із рядів сабинян неспілий заклик.)

— Прозерпиночко, — агов!...

Грубий римлянин. А тому чого ще хочеться? Він також кличе мою жінку.

— Тихо, то її чоловік.

— А! Я й забув. О, небо! — як же я хочу пити;

після тієї юшки і такого сну, випив-би десь ціле озеро! Але, як готує Прозерпина! Справді, панове старовинні римляне, то дар Божий!

— Тихо!

— А! Я й забув, але, який дивний сон привидівся мені сьогодні: десь ніби сплю я і враз бачу: Рим починає падати, падати, падати... Так і упав...

— Ну, що-ж це наші жінки? До них прийшли, а вони й носа не показують. Це ж незручно...

— Певне, одягаються.

— О, це вічне жіноче вбирання! Здається, що тут такого: бувший чоловік! — але й тут треба показати свою вічну жіночість. Ні, ніколи я не збагну психології жінки!

— О, небо! — як-же хочеться пити! Довго будуть тут стояти ці опудала? — хоч би заграли щось! У них такі сурми. Дивіться, дивіться — вони ворухаться!

А н к Марці й. Панове римляне, тепер, коли ми стали лицем до лица, сподіваюся, ви не станете викручуватися і дасте нам одверту і чесну відповідь. Згадайте, римляне, що вчинили ви в ночі з двадцятого на двадцять перше квітня?

(Римляне розгублено переглядаються і мовчать).

А н к Марці й. Та згадайте-же! Невже ви нічого не можете собі згадати?! Та постарайтеся-ж згадати, панове! Зрозумійте, що я не можу рушитися, заки ви, пригадаєте.

(Грубий рум'яний злякано шепче другому: „може ти, Аґріппа пригадаєш? Тут мусить бути щось важливе, га?“ „Ні, не пригадую.“ — „Це я, може бути, проспав свою пам'ять.“ — „Я, ліпше, віду із, відси, а ти мені потім розповіси.“ — „Та, чого йому треба?“.)

А н к Марці й (на весь голос). Так я вам пригадаю, римляне: вночі з двадцятого на двадцять першого квітня стався величезний злочин, який тільки може знати історія, хтось такий, про кого скажу далі, викрав наших жінок, прекрасних сабинянок!

(Римляне, пригадавши, радісно ствержують головами: „Так, так, так так. От, воно, яка справа! — цілком правдиво: якраз двадцятого квітня!“)

Г р у б и й р и м л я н и н (з пошаною). Ну й голови-ж у цих сабинян!

А н к Марці й. І ті злочинці — ви, римляне! О, я знаю, ви станете виправдуватися, відкидати певні факти, ганебно обходити правні норми, кидаючися до тієї огидної казуїстики, яка необхідна при всякому порушенні права. Але ми приготсвлені. Панове професори — починайте!

(Перший крайній професор починає рівним, поза межами часу і простору, голосом:)

— Про злочинства проти власности. Том перший, частина перша, розділ перший, сторінка перша. Про крадіж взагалі. В старовинні часи, або ще більш старовинні, ніж сучасний час, коли птахи, насікомі й жуки привільно пурхали в проміннях сонця; ніякі порушення права не містилися навіть у свідомості, так як не було й самої свідомості, — у тих далеких часах...

А н к Марці й. Слухайте, слухайте!

Сципіон А чи не можна так, щоб скоротити?

А н к Марці й. Ніж не можна.

— Але вони заснуть.

— Ви гадаєте?

— А ви подивіться: вже дрімають. А коли вони дрімають, то нічого не чують. Чи не можна булоб почати просто з кінця? Будьте ласкаві, скажіть одверто, чого ви хочете?

І справді, дивний диспут! Але, хай уже й так, — беручи на увагу кволість ваших друзів, я скажу одверто: ми хочемо доказати вам, що ви не мали ніякісенького права, викравши наших жінок, що ви, римляне — викрадачі, що ніякими софистичними викрутасами не зможете ви виправдати свого ганебного вчинку. І себо здрігнеться!

Сципіон. Дозвольте, дозвольте, шановний: адже-ж ми й не сперечаємся?

А н к Марці й. Ні?! Тоді, для чого-ж ми прийшли сюди?

— Не знаю. Проходжувалися, можливо?

— Ні, ми прийшли якраз для того, щоби доказати. От чудні!.. Так ви згоджуєтеся з тим, що ви викрадачі.

— Цілком! Мало того, гадаю, що й слово дуже влучне: викрадачі.

— Але-ж, може бути, що ви не цілком упевнені в цьому. Тоді професор з охотою — чи-ж не так, пане професоре, ви з охот...

— Та ві-ж, не треба! Ми цілком упевнені! Панове римляне, та підтримайте ж, а то він знову зачне!

Римляне.

— Згода! згода!

А н к Марці й. Так у чому-ж тут річ?

— Не знаю.

— От чудне везорозуміння! Панове сабиняне, радійте: винні призналися. Один лише вигляд наших грізних пригтовлень пробудив у них могутній глос правної свідомости,

і небо здригнулося і нам зоставється, з почуттям виконаного обов'язку, повернутися і...

(Дріжучий голос: „А Прозерпіночка?“)

— Ах, так! як що вираз не цілком влучний, так думка все ж таки правдива. — маєте рацію, товаришу! Панове римляне, ось до подробиць точний список наших жінок — потрудіться повернути їх. За пропажу, або яке будь зісво-вання... і — як там, професоре?

— Утічку, осушку...

— Ах, ні, — вищерблення! Так, за всяке вищерблення відповідайте ви. Прочитайте, професоре, статтю. А поза тим... от і наші жінки! Увага, сабиняне, опануйте собою, благаю вас, стримайте порив любови, заки не вирішене остаточно питання права... два кроки вперед — крок назад, позір! Привіт вам, жінки сабинянки? Доброго здоров'я, Клеопатро!

(Жінки займають середину сцени, очі їх до долу, вигляд скромний але повний гідності й самоповаги.)

Клеопатра (не підіймаючи очей). Коли ви прийшли нам докоряти, Аяк Марцій, то ми не заслужили ваших докорів. Ми довго боролися, і коли піддалися, так тільки насильству. Присягаюся, дорогий Марцій, я ні на одну хвилину не перестаю оплакувати вас!

(Плаче, а за нею плачуть усі сабинянки.)

Аяк Марцій. Заспокійся, Клеопатро — вони вже призналися, що вони викрадачі. Ходім-же до пенатів Клеопатро!

Клеопатра (не підіймаючи очей). Боюся я, що ви будете дорікати нам. А ми вже так привичаїлися до цієї місцевости. Нам подобаються гори, Марцій!

Аяк Марцій. Я не розумію тебе, Клеопатро. Для чого тут гори?

— Боюся я, що ви розгнівалися, але справді, ми не винні. Я вже оплакала вас, Марцій, і тепер ніяк не можу зрозуміти, чого ви хочете. Ще сліз? О, скільки хочете! Дорогі подружечки, вони гадають, що ми не досить оплакували їх, — докажемо протилежне. О плачте, плачте, дорогі подружечки! Я так вас кохаю, Марцій!

(Всі жінки заходяться плачем.)

Сципіон. Клеопатрочко, заспокійся, — в твоєму стані це зле. Шановний добродію, ви чули? — Повертайте же дишлі. Йди, Клеопатрочка, ляж і заспокійся — я сам доглану зупу.

А н к Марцій. Але-ж дозвольте, для чого тут зупа? Заспокійся, Клеопатро, — тут непорозуміння; ти, напевне, не розумієш, що ти — украдена!

Клеопатра (плачучи). Отже ж, казала я вам, що будете доїкати. Сципіончику, чи не в тебе часом моя хусточка.

— Ось вона, серденько.

А н к Марцій. Але-ж дозвольте, для чого тут хусточка?

Клеопатра (плачучи). І такі авантури через якусь хусточку! Не можу-ж я без хусточки, коли плячу.. з вашої вини. Це жорстоко, стараховище ви, Анк Марцій.

— Прозерпиночво, агов!

А н к Марцій (голосно). Заспокійтеся, панове сабиня не, опануйте собою. Ні кроку! Зразу-ж усе впорядкую. Тут, після всіх ознак, непорозуміння правного характеру, нещасна жінка думає, що її обвинувачують у крадіжці кишенкової хусточки, і не догадується, що вона сама жертва крадіжки. Зараз ми це докажемо їй. Панове професори, починайте!

(Професори готуються. Римляне жахаються. Сципіон хапає Клеопатру за руку.)

— Признавайся, Клеопатро! Та скорше! О, небо! — він зараз почне.

Клеопатра (плачучи). Я не маю про що признаватись. Це брехня!

А н к Марцій. Пане професоре, ми чекаємо!

Сципіон. Та скорше! Признавайся! О, ЮпITERe! — він уже розкриває рота, зараз він його розкриє... Панове сабиняне, почекайте — вона призналася! Затудіть рот професорові, — вона призналася.

Клеопатра. Ну добре: я призналася. (До жінок). Дорогі подружечки, ви також?

Сципіон (носпішно). Всі, всі призналися. Справа кінчена.

А н к Марцій (неймовірно). Але, дозвольте! Ти Клеопатро, визнаєш, що ти і інші жінки сабинянки були украдені вночі з двадцятого на двадцять перше квітня — хіба не так?

Клеопатра. (гостро). Ні, ми самі втікли.

А н к Марцій. Ну, от бачите — вона не розуміє. Пане проф...

Клеопатра. Це ганебно, Марцію! Сами-ж проспали нас, не захистили, zostавили, залишили, забули — і тепер нас же обвинувачуєте, що ми втікли! Ми були вкрадені, Марцію, ганебно вкрадені! Ви можете прочитати про це

в усякому підручникові, не кажучи вже *(плаче)* про енциклопедійний словник.

С ц и п і о н *(кричить)*. Та затуліть же професорові рота!

(Але рот професора застається розкритий. Римляне в паніці, де-які втікають.)

А н к Марцій. Панове римляне. панове сабиняне, поз-ір! Я зразу все залагоджу. Тут неп-розуміння механічного характеру. Дозвольте оглянути вас, пане професоре.. Ну так, звичайно, я так і знав: замок зіпсувався і він не може закрити рота. Але це двібинця — вдома ми все поправимо. Тепер я власними вухами чув: вони призналися, що були вкрадені Мета досаг-няа і небо здригнулося. Ходім-же до пенатів, Клеопатро!

Клеопатра. Не хочу я до тих пенатів!

Сабинянки. Не хочемо до пенатів! Геть пенати! Ми залишаємся тут! Нас зневажають! Нас збираються украсти. Спасайте! Захищайте! Рятуйте!

(Римляне, бряцаючи зброєю, стають між жінками й сабинянками й помалу відтискають жінок у глибокі, кидаючи у бік сабінчан розгнівані погляди. Голоси: „До зброї, римляне! В оборону жінок! До зброї, римляне!“).

А н к Марцій *(дзвонить у дзвінок)*. В чому річ? Зараз буде бійка. Мій розум скаламутився. Панове сабиняне, мій розум каламутиться!

(Виступає Прозерпина і говорить спокійно, поважно:)

— Заспокійтеся, римляне! Я сама одна поговорю з Марцієм.

(Із рядів сабінчан дріжучий голос, тужливий заклик любови:)

— Прозерпиночко, подружечко. — агов!

Прозерпина *(поважно)*. Агов, мій друже, — як твоє здоровлячко?... Підійдіть - но сюди. Анку Марцій — не бійтеся: ваше військо не втече. Ви зрозуміли, що ні ваша жінка Клеопатра, ні я, ні інші сабінянки не хочемо вертати. Розумієте?

А н к Марцій. Мій розум каламутиться! Як-же я буду без Клеопатри? Я не можу без Клеопатри. Вона моя цілком законна жінка! Ви думаєте, що вона й справді не піде?

Прозерпина. Ніяк не піде.

А н к Марцій. Що-ж тепер мені робити? Адже-ж я люблю її. Як-же я буду без неї жити? *(плаче)*.

Прозерпина. Заспокійтеся, Марцій! (*Шепче*) Мені вас жаль, і я скажу вам потихеньку, що є ще один лише засіб: викрасти її.

Марцій. І вона піде?

Прозерпина (*стискає плечами*). Як-же вона може не піти, як ви її викрадете?

Марцій. Але-ж це так ганебно! Ви пропонуєте мені вчинити насильство! Куди-ж тоді я збуду свою правну свідомість? Чи, може, для вас, жінок, — де сила, там і право? О, жінки, жінки!

Прозерпина. Чули вже ми це: о, жінки, жінки! Ах, Марцію: в лиху годину створили тебе боги, ти страшенний дурень! Так, я хочу сильного, самого сильного, не тільки через те, що хотіла-би бути вірною. Ти думаєш, нам так приємно, щоб нас крали, вимагали назад, повертали, губили, знаходили...

— Прозерпиночко подружечко, — агов!

Прозерпина. Агов, друже, — як твоє здоровлячко?.. Щоби з нами поводитися, як з якоюсь річчю. Тільки призвичаїлися до одного — приходять другий і везе мене тільки призвичаїлися до того — приходять старий і вимагає: повертайся! Ах, Марцію, як що бажаєш, щоби жінка була твоя, про що ти так клопочешся, змагайся за неї пазурами й зубами, нарешті умри, захищаючи її. Вір мені, Марцій, для жінки нема більшої радості, як умерти на могилі чоловіка, який поліг за неї головою! І знай, Марцію, що жінка зраджує лише тоді, коли їй зрадив мущина!

Анк Марцій. У них мечі, а ми голіруч.

Прозерпина. Озбройтеся!

— У них міцні мязи — у нас їх нема.

— Станьте дужими! Взагалі, Марцію, ти безмежний дурень.

Анк Марцій (*відскокує*). А ти, жінчина, божевільна і нікчемна. Хай живе закон! Нехай нахабною силою заберуть у мене жінку, нехай зруйнують мій дім, погасять! моя воля — а я не зраджу праву! Нехай весь світ сміється над нещасними сабинянами — вони незрадять права! І в захист пакується добродійність! Сабиняне, вертайся назад! І плачте, сабиняне, гіркими сльозами, ридайте, бийтеся у груди і не соромтеся сліз! Нехай на вас кидають камінням, нехай над вами насміхаються — ви плачте! Нехай вас закидають болотом — плачте, сабиняне; бо плачете ви над потоптаним правом! Вперед, сабиняне! Позір! Сурмачі, сурміть! Два кроки вперед — крок назад! Два кроки вперед — крок назад!

(Жінки починають плакати.)

Клеопатра. Марцій, почекай!

Анк Марцій. Геть, жінчино, я тебе не знаю.
Кроком ма-а-рш!...

(Сурми тужно виють. Жінки з плачем і голосними криками тягнуться до своїх попередніх чоловіків, але римляне ситоміць затоячують їх. Регіт переможців. Не звертаючи уваги ні на слози, ні на сміх, зігнувшись під вагою законів, сабанине повільно відходять: два кроки вперед, — крок назад.)

З А С Л О Н А.

Петро Мурський.

Про світляні і звукові сценічні ефекти.

(Порадник для аматорів)

I.

Світляні ефекти та їх значіння.

Не один з аматорів — режисерів може й не подумав ніколи про те, що невміла, невідповідна „гра“ світла на сцені, невдачне віддання дня, ночі, сходу, або заходу сонця, місяця і т. п., рішити може не раз і про невдачу цілої вистави. А так, на жаль, є в дійсности. Аматори — режисери, часто навіть професійні артисти в заводових, мійських театрах, псують всю свою працю не раз малозначною на перший погляд дрібницею, якимсь невдалим світляним ефектом. Актор, що віддає на сцені пречудово, з найбільшим артизмом, хвилю розпуки на вид заграви пожежу його власної хати, — викличе сміх місто світугта, якщо цю розпуку відгравати буде до свічки, що поставлена за вікном, віддати має враження пожежу. А ще, не дай Боже, як крім свічки видці побачуть теж і руку з сірником що запалює її. А таке буває. Актор, що з найбільшим захопленням декламувати буде на сцені вейірню молитву любови

місто до срібного сява місяця — до коптячої темної, нафтової лампи, завішеної на середині сцени „на небі“ — може наразитися на увагу з останніх місць сали, або з галерії: „гадай до лампи“. А вже і таке бувало! Один момент — і пєса провалена! Престіж сцени, штуки, мистецтва підривається часто — лише невдалими сценічними, світляними, чи звуковими ефектами.

А бачилося вже і таке, як Степан і Сара з „Жадівки вихрестки“ присягали собі вірність і любов і закликали на свідка місяць, що в виді нафгової, величезної лампи шипів і кіпків немилосердно, завішений між галузя дерев, а серед найбільш захоплюючої сцени, коли Сара припадає до грудей Степана — лампа гасне від продуву вітру, швидко тріскає і паде з лоскотом на голову залюбленої пари. Актори збентежені, на сали сміх — доля штуки рєшена, мимо того, що актори грали її на причуд гарно. Добре світло а сцені, гарні світляні ефекти — се половина поводження пєси.

Дуже часто автори драматичних творів, щоб викликати відповідний настрій, або віддати вражіння певної пори дня чи ночі, певного случаю, вимагають від режисерів спеціального освітлення, або ефекту. І режисери над такими увагами автора як: „на сцені вечір“, „на сцені світає“, „сходить сонце“, місяць“, „на сцені сумер“, „який полудень“, „мряний“, „осінній ранок“ „вадю зграву пожегу“ „лискає“, і т. д. — не повинні переходити з злєгкаваженням до дневного порядку. Звичайно не дождється режисер тих уваг з вим, бо вони вимагають дещо більше праці, а грає на „акорд“, день, не день, ніч, не ніч, на сцені все одно. А часто саме вся краса пєси на сцені лежить у тих світляних малюнках.

Чи це така трудна річ? Ні, тільки більше охоти, зрозуміння!

Правда, європейські великі театри мають спеціальні машини, апарати, і відповідних людей механіків, що по вказівкам режисера чудеса на сцені показують: сонце, чи місяць сходить, пливе по небі, — заходить, зорі мережать, гаснуть, падуть і т. д. —

Аматори того всего не мають, а мають по найбільшій часті кілька нафгових ламп, в кращім случаю кілька електричних жарівок — і тим добром не втвєш того, що в європейськім театрі. Та всетаки багато гарних ефектів досягнути можна і тими засобами, якими розпоряджають наші амат. гуртки.

Постараюся подати по можливості кілька практичних уваг і порад під розвагу тим амат.рам, що опріч гарної каси, — мають на увазі теж і відповідне артистичне виконання пєси.

День, ніч, ранок, вечір.

Найпростішим і найлегшим способом освітлення на сцені тих чотирох відмін пори дня і ночі — є відповідне зменшення, або збільшення сили освітлення сцени. Т. зн. на „день“ завітимо якнайбільше ламп, на „вечір і ранок“ менше, на „ніч“ найменше.

Перед піднесінням заслони се легко зробити, а під час вистави прикручуємо квати нафтових ламп поволі, поступово, що раз більше, не раптово і нагло; а треба це робити так, щоби видці сего не бачили; якщо се неможливо зменшувати світло в часі гри на сцені, то краще відповіде освітлення дати вже на початок дії. Можна зробити теж відповідні заслони ва лампи, що на шнурках і колісцях дались би легко і безпечно сдускати на лампи і підтягати (Теж непомітно для видців!) Де є світло електричне, там справити можна відповідний апарат, що затемнює і розяснює світло (річ відносно не дорога!)

Ефекти дня, ночі, вечора і ранку викликати можна теж і красками світла. Сей спосіб трудніший, за те о нього кращі дає вражіння. Ясний день, полудне, віддає краска світла, біла; сумерк вечірній — жовта, до вечора перейдемо краскою червоною в синю, зелену, темнішу і яснішу, фіолетну. Ранок почнемо краскою яснішою від ночі, перейдемо в жовте, червоне — біле. Се дає все легко зробити там де є багато електричних жарівок різного кольору, бо тоді гасимо одні а світимо другі краски, а все поволі, поступово. Там, де є лампи нафтові або інші — змінємо краску світла колірними шк. ами, або бібулками т. зн. заслонюємо світло кольорним, відповідно до потреби, шклом, або прямо обгортаємо кольоровою бібулкою.

Се робиться теж поволі, по одній лампі, а не всі відразу. До таких змін краски світла можна поробити собі теж сталі заслони, що відповідно уміщені перед лампами, дались би при помочі шнурків і колісцят відповідно пересувати. Таку заслону бачимо на рис 1.

Рис. 1.

жовта
червона
синя
зелена
фіолетна

Є се дерев'яна рама, поділена на чотири переділи, зашплені кольоровими бібулками.

Пересуваючи таку раму перед лампою від білого поволі в жовте, червоне до синього, чи зеленого викличемо гарне вражіння сумерку заходу сонця і вечора. Ідучи протилежно — вражіння світанку, сходу сонця, ранку. Сам механізм може бути різний і залежати буде

завжди від сего, які є лампи, де і як висять. Таку штуку кожний зам собі легко зробить, якщо тільки подумає і обміркуює гаразд усе діло.

Сонце, місяць, зорі.

Сонце, його круг, представити можна тільки в часі заходу або сходу. Яркий круг полудня, якщо зробити його з сильних жарівок електричних, або світлом луковим, разиби очі видця і відібравши змогу слідування за ходом дії. Можна тільки із за куліс кинути рефлектором сильний світ яркого білого світла на сцену Круг червоно-жовтого сходячого і заходячого сонця робиться, освітлюючи з заду круг з білого паперу або полотна, натертий оливою (товщом), світлом червоново-жовтим.

Такий круг замкнений щільно зі всіх боків, з виїмком отвору в горі для нафтового світла, з лампою в середині, можна теж переєвувати по „небі“ при помочи шнурка або дроту — річ однак досить складна і небезпечна. Таких експериментів треба вистерігатися по можности, заступаючи червоною загравою.

Круг місяця зробимо так само, як сонця, з тою різницею що краску світла дамо білу. Світло місяця з за куліс кинемо рефлектором ясно-синім, або ясно зеленим.

Зорі на небі — замаркуємо світлом киненим крізь малі отвори — дірки в задній декорації неба, або приліпленими на „небі“ мерехтячими кружками з золотого і срібного блискуючого паперу.

Заграва (луна) пожежу, пожеж будинку, вогонь — ватра.

Заграву пожежу віддати можна добре, видаючи рефлектором червоне світло, або уставляючи за сценою, між кулісами, одну чи більше ламп, огорнених в червону бібулку, або, якщо є такі рамки з кольоровими переділками, як на рис. 1, то прямо заслонити лампи кольором червоним.

Можна теж ужити бенгальського вогню червоної краски. Порошок під тою самою назвою, (дістати можна в місті в склепах хемікалій) сиплеться рядком або в нарочно в тій цілі зробленій бляшаній посуді (чотирокутне подовгасте коритце,) або прямо на кусник бляхи, цегли, каміння і запалюється в однім кінці папером. Відповідно до того, чи вогонь має довше чи коротше тревати, сиплемо довший або коротший пояс порошку, що горіючи червоним ярким світлом, робить вражіння справжнього пожежу.

Пожар будинку (то в самій сцени, пр. комнати.) замаркуємо незле, коли пригасимо світло, а розсуваючи з за куліс частини декорацій кинемо між отвори сильне, червоне світло. Уважати добре, щоби сцена була на стільки притемнена, щоби не пізнати було самого розсування зі сторони салі. При близькій пожезі конечні будуть теж деякі звукові додатки, як шипіння вогню, тріск дерева, удари упдаючих предметів, бальків і т. д. (Диви „звукові ефекти“.)

Огонь ватру в поли, або лісі робимо в той спосіб, що між купу сухого ріща вставляємо електр. жарівку або лампу нафтову, огорнену червоною бібулкою. Лампу треба так обложити ріщем, щоби її не було видно зі сторони видців. Сцена мусить тоді бути обов'язково дещо слабше освітлена! Так само замаркуємо вогонь в печі, кухні і т. п.

Лиснаву віддасть добре кусник магнезії запаленої за сценою. При світлі електричнім — можна нагло і скоро прикручувати і назад світити або все світло або одну сильну жарівку за сценою; тоді сцена теж повинна бути дещо слабше освітлена.

Колірове освітлення сцени, або поодиноких груп на сцені (при живих образах) викликаємо відповідно приміщеннями рефлекторами, або заслоненням ламп кольоровими бібулками.

При світляних ефектах пам'ятати треба на те, щоби механізм був добре закритий перед очима видців — та був так уряджений, щоби давав повну запоруку обезпечення перед вогнем!

Належить теж висторігатися всего, що видавалоб дим, або немелий запах!

II.

Звукові ефекти.

Те, що ми сказали на вступі про світляні ефекти — можна повторити і до звукових ефектів. Ї сцени в деяких п'єсах, що вимагають віддання певних звуків, чи то на сцені, чи за кулісами пр.: свів, крик, шум, гамір стукіт, свист і т. п. Аматори повинні і на такі річі звертати увагу, та старатися потрібні звуки віддати можливо природно, о скільки розуміється, се можливе в границях театр. сцени і штуки. Пам'ятати треба про одно: — всі звуки на сцені повинні бути здебільшого лагідніші і слабші від природних. Се річ зовсім зрозуміла, бо якщо ми маркувалиби на сцені вистріли гармат справдішними гарматами, або гук грому таким сильним, як чуємо його в природі, то видці повіталиб зі салі. Стукіт кінських конит не треба так сильно каркувати ударами чобота о підлогу сцени, щоби видці не

мали змоги поза тим стуком нічого більше почути з розмови акторів, бо зішлує ся тоді ціла акція пєси. Я був сам свідком, як в одному театрі публіка „висвисистала“ і пєсу і її автора, а одинокою причиною сего нащастя був якраз сильний, дикий стукіт копит, що прямо заглушував все инше.

Перед ужиттям якогось ефекту належить його добре випробувати. Мійські, європейські театри, мають теж і до віддіння різних звукових ефектів відповідні апарати, менше або більше складні. Їх опис забравби нам за багато місця, а користь з того булаби мала, бо, здається, наші аматори рідко коли матимуть змогу справити собі подібні апарати. Я обмежуся тільки звернути увагу на те, що аматорам дійсно придеться, а саме подам найпримітивніші способи викликування важніших звукових ефектів:

Вітер, зглядно шум вітру, віддає добре кусник дерева (галузь) прив'язаний на довгій шнурку, коли станемо його крутити, тримаючи за ковець шнурка і зачеркуючи великі круги правою рукою.

Свист вітру одержимо, дуючи в приложений до уст край (беріг) листівки або карти до гри.

Дош; щоби віддати звук спадаючого дощу, всипуємо до решета горстку сухого гороху, а перехилиючи ним то в один по другий бік, або потрясаючи так, щоби зерна гороху були в сталім руху, одержимо шум, що дуже добре віддасть вражіння дощу. Добра є теж бляшанна рура (може бути з дошок). До неї всипуємо пісок, або зерно, а перехилиючи то в один то в другий бік — викличемо звук подібний до шуму дощу. Гарний апарат дасться зробити з округлого деревляного пудла (як пудло на капелюхи).

До такого пудла всипуємо горох, або инше зерно, замикаємо щільно покривкою і переводимо через середину пудла вісь, закінчену корбою. Прилад уставляється вітяк на ніжках.

(Диви рис. 2.) Крутячи корбою вводимо пудло в рух, а зерно отираючися о його стіни, видає характеристичний дощевий шум.

Можна теж потирати папером о стіну виправлену вапном, бо се видає також подібний шум.

Грім. Аркуш нової бляхи, такий, якими криють дахи домів, потрасувавши рукою, що держить його за один край, видає гук, зладно гуркіт, характерис-

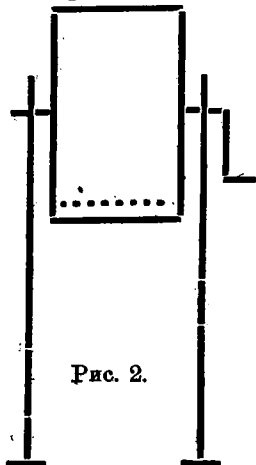

Рис. 2.

тичний далекому грому. Удар грому пічне гуркіт бляхи щораз сильніший. Я закінчить удар в порожню обернену до гори дном бляшану балію, чи в великий горнець до варення біля, або в велику порожню, деревляну скриню.

Грім, о скільки можна, повинна попередити лискавка.

Часті громи підчас бурі замаркуємо гуркотом двох трех, кругольних, деревляних куль, замкнених в порожній бочці, або скрині, впровадженій в відповідний рух.

Град: пересипувати зерна гороху в бляшавій або деревляній рурі, ринви.

Буря: Злучити лискавку, грім, дощ, і вітер разом.

Плюск води: (упадок в воду ударити сильно мокрим рядном (стиркою) о підлогу.

Плюск филь ріки або моря, їх удар о береги, віддамо, пересуваючи довшим сильно мокрим рядном по підлозі і вдаряючи ним час від часу, як вище.

Співи птичок і голоси других звірят можна віддавати відповідними свиставками, а ще краще зробимо, коли вишукано жвавих хлопців, що не одну таку штуку, як спів соловія, кукурікання півня, гавкання собаки і т. п. віддають вам так добре, що й правдивий звір не постидавбися їх.

Тупіт кіньських копит: ударяти чобітьми о підлогу сцени за кулісами.

Рубання сокирею дерева (за сценою): вдаряти о підлогу чоботами.

Дзвін робимо з залізної штаби, або з мідяної більшої кухонної посуду (миска, пательня), завішеної на шнурку вільно так, щоби не доторкала жадного предмету. В штабу або посуду вдаряємо паличком деревляним, на кінці обв'язаним шматком. Відповідно до того, чи вдаряти будемо в край, чи ближче середини — одержимо голос низший, або висший, дзвін менший або більший. Вважати треба на різні характеристичні способи дзвонення, пр. дзвонів церковних, цвинтарних, пожарних, шкільних і т. д.

Стріли гарматні маркується подібно, як грім, а ще краще вдаються на великим бубні.

Стріли крісові, поодинокі, маркується ударами тростини, або звичайного, гнучкого прута в крісло, або скриню.

Стріли скоростріла (машинового кріся) робиться швидкими ударами прутика між двома деревляними друкками, що між спишками колеса, або опертам крісла.

Вистріл з пістолета на сцені віддати треба пістолетом на корки (дістати можна в склепах з діточими забавками), якщо не можливо инакше, то гук вистрілу замаркувати в відповідний момент ударом за сценою.

Гамір за сценою: кілька осіб говорять рівночасно, або читає кождий що иншого.

Спів і хор за сценою може бути природний, виконаний хором, а коли його не має — можна уставити грамофон, особливо, коли йде о спів на дальшу віддаль. Те саме про музику.

Закінчуючи, зверну ще раз увагу на конечність і потребу добрих сценічних ефектів, які, як що добре обдумані, випробовані перед виставою, а віддані підчас вистави добре, в відповідний час, дають певне вражіння — а часто рішають про успіх пєси. —

В справі Українського Театру у Львові.

Львівський український театр Т-ва „Українська Весіда“ перестав існувати. В часах, коли театральна сцена являється найкращим проповідником народньої свідомости і культури та мистецтва, — в часах, коли кожне більше село має власну сцену і стало театральну, аматорську дружину — Львів, а затим уся Галицька земля опинилася без театру, такого, який мігби репрезентувати українське театральне мистецтво так, як репрезентує українську школу „Рідна Школа“ та Український Університет, або українську музику співочі і музичні Товариства і т. д. Не відмовляю високої, мистецької вартости деяким Театральним дружинам, під проводом звісних і заслужених директорів і режисерів, але українського театального мистецтва вони не репрезентують, бо робити це може тільки суспільна горожанська установа, театр, що бувби власністю цілого краю, театр, в якому найшлаби свій вислів культура цілого краю. Можуть існувати в нас і другі приватні театральні підприємства, але засновання у Львові сталого українського Театру чи то кооперативою „Український Театр“, чи „Союзом діячів Українського Театр. мистецтва“, чи Т-вом „Просвіта“ — є необхідне. Весь край оглядається на одну ку компетентну в тому напрямі установу, а саме Кооперативу „Український Театр“, і жде від неї розв'язання цього пекучого питання. Чи, коли кооператива рішуче відмовляється від цього діла з огляду на небезпеку ушугнення фондів, зібраних на будову Театру, чи тоді має повстати побіч неї ще одна кооператива пр. „Українська спєна“? Чи се конечне? І чи ведення театру мусить бути зв'язаним з дефіцитами? Думаю, що скромна, театральна дружина з добірим, європейським репертуаром, поминаючи

наразі оперу і оперетку, як більш коштовну, повинна і мусить себе оплатити. Драма і комедія, але ведена по мистецьки, зробить далеко більше, ніж сумішка всіх родів театр. мистецтва — без мистецтва і з дефіцитом, або з годуючими артистами. Чи може драма і комедія без опери не в силі репрезентувати українського театр. мистецтва?

Нам не треба дивитися на щасливіших сусідів, а творити незалежно, а трівно, роблячи те, що можливе.

При добрій і совісній господарці, „Український Театр“ оплатиться. У нас є в десятеро більше аматорських театр. дружин, чим у наших сусідів, а всі їх вистави тішаються як найкращим попертом зі сторони театр. публіки, і всі вони оплачуються, чому спеціально у Львові малоб це бути jinakше?

Українська Театр. Кооператива повинна створити „Український Театр“, повинна заангажувати доброго режисера і кращі сили з поміж українських артистів, установити „репертуарну мистецьку комісію“, справити необхідні декорації і костюми, та почати чимскорше діло. Артисти на себе зароблять, — а справлені декорації і костюми се масток, а не втрачений гріш!

До співпраці покликати кращі сили з кругів аматорів і любителів сцени, щоби приготувити свіжі кадри нових робітників театр. мистецтва. Покликати до співпраці теж „Українську Драматичну Школу“, доля якої не повинна бути нам байдужа.

Ось думки, з якими я ішов на анкету, зглядно нараду екликану дня 15 с. м. кооперативою „Укр. Театр“, — в справі Українського Театру в звязку з замкненням Театру „Укр. Весіди“ у Львові. Нарада, на якій присутні були запрошені з різних кругів горжане, діячі і любителі укр. сцени, попри згідність усіх в тому, що Український Театр у Львові мусить бути — не довела до жадної конкретної ухвали. З обговорених планів і проєктів, найбільше заинтересовання викликала думка П. Федорцевої, що заявила за заснованням „української сценки“ при кооперативі „Укр. Театр“, і проєкт п. Левинського С., котрий хоче присушити до засновання „Українського Театру“ у Львові на власну руку і під власною фірмою з режисером О. Загаровим, жадаючи від кооперативи тільки зворотної допомоги (позички). Тому, що план п. Левинського не був доволі яований — постановлено склякати ще одну нараду, на якій між иншим буде обговорений його проєкт, предложений ним на письмі.

Петро М.

„Жебрачий цінок...“

„Укр. Голос“ помістив в справі галицького укр. театру статтю, яку з огляду на її актуальність, передруковуємо дословно.

„Українська Бесіда“ у Львові була матерю „Львівського Народного Театру“, власничкою і опікункою його через 60 літ. Вона теж цього року вложила цей театр до гробу.

Вже перед війною опіка „Укр. Бесіди“ над театром будила серед громадянства і артистів невдоволення. Бо і справді була це аномалія. Касинове товариство — а мистецтво! Де кум, а де коровай! І тому підносились голоси, щоб „Укр. Бесіда“ передала театр спеціально до того основаному товариству, і тим способом увільнилась від театраль-ного тягару, а театр від тягару опіки касинового товариства. Врешті основано було свого часу спеціальне товариство „Драматичне Товариство ім. Котляревського“, яке претендувало до опіки над театром. Але „Бесіда“ і чути про це не хотіла. Амбіція найстаршого (коли лишимо на боці zdeгенеровані тов. „Руска Матиця“ і „Народний Дім“) товариства в Галичині на це не дозволяла. Завідувала отже „Укр. Бесіда“ театром, як вміла... Завідувала через 60 літ від 1864 р. до 1924.

Як вже вище зазначено, була це аномалія. І новіще покоління зі здивуванням запитає, яким способом касинове товариство дійшло до опіки над мистецькою інституцією, якою є театр. Щоб це зрозуміти, треба знати, що театр з початку був властиво „драматичним кружком аматорським“ при „Укр. Бесіді“, а що йно з часом розвинувся в театр з професійними артистами. Так отже силою традиції „Укр. Бесіда“ була опікункою театру аж до цього року.

Та коли перед війною при невеличкій субвенції галицького союму така опіка була можливою, то від р. 1919, коли по війні оновлено театр, „Бесіда“ знайшлась в не-аби-якім клопоті. Театр в часі війни стратив весь дорібок в реквізитах (декорації, одяги і т. д.), а помочі ні звідки не було. Не було тепер і претендентів до опіки над театром: ніхто не хотів пхати здорової голови під евангеліє. Театр став для „Укр. Бесіди“ таким тягарем, що вона двигачучи його через 4 роки з великим напруженням сил, рішила врешті позбутись клопоту і зложила театр до гробу — себто ліквідувала. Виділ прийшов з відповідним внеском на збори і по похоронній дискусії переведено ухвалу ліквідації. І булоб все гарно, забулобися про театр — коби не „живий інвентар“ по нім. І саме отсей живий інвентар, себто актори театру піднесли в заяві (Діло ч. 170) прик розпуки: „Не хочемо передчасно гинути від сухіт по шпиталях та від чужими плотами, не хочемо гинути в домах божевіль-

них. Не хочемо на старість ходити з простянутою рукою! Ми хочемо жити і працювати! Дайте нам змогу! Хай цей наш крик збудить з латарю кожного..“

І дивне диво! Цей голос розлуки не збудив нікого. Він прогомів безслідно. Мовчить львівська преса, мовчить і до нині „Весіда“, яка не уважала навіть за відповідне повідомити своїх довголітніх працівників про ліквідацію театру, але „викинула їх як зужиту ганчірку на смітник, мовляв: „Жийте собі тепер панове, як вас Господь навчив“. Чи це по людяному?

Зачуваємо, що „Укр. Весіда“ пропонувала „Театральний Кооператив“, щоб переняла театр і його „живий інвентар“, але Кооператива відмовилась, бо, як казала, її ціль є инша. І так опинились на бруку люде, що цілу свою молодість присвятили рідній інституції. Їм лишається одно: ціпок і прошений хліб. І не дивуйтесь їм, коли вони з розпучкою дорікають „Укр. Весіді“ і взагалі українському громадянству: „Перед такою перспективою стоїть кожний український актор і кожний, хто мавби відвагу посвятитись українській сцені в Галичині. Деж пенсійний фонд? Деж ці вкладки, які стягались з мізерних акторських платонь на цей фонд? Деж ті гарантії емеритури?“ — І цей розпучливий голос повинен таки збудити совість нашого громадянства.

Ми віримо, що „Укр. Весіда“ не могла вийти „з зачарованого кола“. Але зліквідувати театр і викинути артистів на вулицю — це нелюдність. Нехай-же тепер „Укр. Весіда“ возьме ініціативу в свої руки і шукає способів ляху зарадити. Не штука то руки вмити — і відпекатись клопоту.

Доля нещасних артистів — це доля мало що не всіх працівників народних інституцій, — це доля наших письменників, поетів, публіцистів, артистів-маларів і т. п. Всіх їх чекає „ціпок і прошений хліб“, як що наше громадянство не буде почуватись до обов'язку супроти цих людей, що свої сили, свій мозок і нерви піднесли в офіру народній культурі. Над цим наше громадянство хай застановиться!

Дола артистів театру? Одні з них померли в крайній нужді від сухіт, інші покінчили на Кульпаркові. Чи це саме має бути дарунком і для Осиповичевих, Рубчаків, Шереметів і інших? Що за трагедія? Гей, гей! Чи сподівались наші діди, перед 60 літами, коли готовились у Львові до першої вистави театру, що такий ганебний буде кінець театру і його жреців? Чатайте літопись театру, а дізнаєтесь, яким святом був для них день, в яким відбулась перша вистава театру: День 29. марта 1864. Весняне сонце підніслось в гору, а цілий український Львів разом з про-

вінціональним громадянством, що вже день наперед зіхалось було до Львова, — спішить до церкви Успєня. Кривоша-нин о. Михайло Куземський, в сослуженню двох дяконів і двох субдіяконів править торжественну Службу Божу на інтенцію театру. Співає хор питомців. Церков переповнена так, що багато людей стоїть перед церквою. Опісля весь день минав у вижиданню першої вистави театру. По 7 год. вечером заповнилась саля „Народного Дому“ по береги і в поважному, врочистому настрою очікує історичної хвилі. О год. 1/28 являєсь намісник гр. Менсдорф, а за ним чимало світських і військових достойників, що заняли почесні місця в перших рядах. Грає військова музика. Коли занавіса пішла в гору, на сцені ставув перед очима видців гурт святочно прибраних хлопців і дівчат, а з посеред них виступає студ. унів. Льонґін Буцацький і виголошує святоч-ний прольог, нарочно на відкриттє театру написаний о. проф. Др. Омеляном Огоновським. Опісля відіграла орхестра „симфонию“ Вербицького, а по ній почалася вистава „Марусі“. Саля греміла від оплесків — радости і рожевим надїям не було кінця.

Такі були уродини „Львівського Нар. Театру“. Гарні чарівні хвилі пережили наші діди! А по 60 ти роках? Без-домві, обдерті артисти театру ідуть з цїпком на жебри...

РЕЦЕНЗІЇ І ЗАМІТКИ.

Повчаюча несподіванка.

(З нагоди гостинних виступів російського містецького кабареу „Синя Птиця“ у Львові).

„Синя Птиця!“ Це не символ Метерлінка, а духовай твір Євреїнова. Це російський містецький кабареетовий театрик під дирекцією Южного, який повстав від загально відомих таких-же театриків „Кажан“ та „Криве зеркало“, що вже перед війною славилися своїм високим артизмом. Однак „Синя Птиця“ не є звичайною посідачкою утертих ієтин, як-то був і колись київський містецький кабареет „Кривий Джіммі“, а недивлячись навіть на несприятливі умовини емігрантського бурлакування, витворила свій влас-ний стиль і свій особливий характер. Завдяки цьому „Синя Птиця“ займає в сучасному російському театраль-

ному мистецтві цілком незалежне місце, уявляючи собою нову галузь його розвитку. Говорити тепер про те, наскільки ця галузь є „самоозначена“, ще зарано, бо досі творче лице „Синьої Птиці“ виявилось лише в одній, так-би мовити „вокальній“ частині, якою цілком затінена частина „живого“ слова. Звідси стає зрозумілим, чому саме серед багатьох європейських театральних критиків усталився такий погляд, ніби то головними елементами тропчости „Синьої Птиці“ є малярський пензель та музична ілюстрація. Звертаючи увагу лише в цей бік, вони схильні недобачувати навіть режисера і цілком не зауважувати актора, вважаючи його лише „складовою частиною“ пластичности даного образу, при чому цілком забувають про внутрішність того образу, якою є ритмика. Ясно, що такий погляд міг витворитися лише серед чужинців, які не могли зазирнути до суті річі і в належний спосіб її оцінити. Справа у тім, що „Синя Птиця“, від режисера і до „останнього“ актора, уявляє собою гармонійно сполучене творче єство, яке однаково виявляє свою волю — як у надзвичайности інсценізацій, так і в малярських ефектах, що, загально беручи, є нічим иншим, як виразом високо артистичної праці режисера. Ось через що саме „Синя Птиця“ стає подібною до казкового палацу з „Тисяча одної ночі“, в якому сама звичайна пісенька перетворюється в чаруючу акцію, яка що хвилини міняє настрої і тим упокорює всі відчуття глядача.

І так, від глибоко ліричного настрою, пантеїстичного майже „Вечірнього Дзвона“, непомітно якось переходить у безжурний настрій „Народніх пісень“, щоби зразу-ж пірнути в незмірну глибину народнього горя у „Бурлаках“ і з легким серцем відіткнути при перших звуках „Частушек“ („Дрібушечок“), в яких усе таке характерно правдиве і, разом із тим, скрито комічне. Чується дух нації, хоч національний мотив тут не домінує. Тут усе мистецьке, наскільки мистецькими є „Пісні Веранже“. Все гармонійно стильове і характерне, як уся „Синя Птиця“. Маляр, музикант, письменник і артист — одно. Уявити Веранже можна лише після його пісень, як їх співає в живому образі В. Хенкин. Я навмисне згадую прозвище цього симпатичного артиста, який так просто і так інтимно, „півтонно“ підступає до серця, щоби цим згадати і про инших артистів, бо кожний із них, не дивлячися на всю „частинність образу“, виявляє свою творчу здатність і безумовну інтелігенцію. Правда, актор ніби-то „невільний“ („Ванька — Танька“), „обмежений“ („Пісні Веранже“), „Привязаний“ („Бурлаки“), але не треба забувати того, що якраз ця невольність „обмеженість“ та „привязаність“ перетворюються в акцію. Актор, що уявляє собою „частинність“, не будучи сам мистцем, звів-би

у нівець найкращу працю маляра. Досить буде порівняти саму гру авторів „Синьої Птиці“ у інсценіровці репінських „Бурлаків“ і гру акторів національного театру Садовського у інсценіровці знову ж таки репінських „Запорожців...“ Порівнюючи з кращими українськими театрами, постановки Садовського були чудові, але які-ж вони безбарвно-німічні в порівнянні із тим, що дає „Синя Птиця“...

Що-ж торкається такого роду українського театру, то ясно, що ми його ще й не починали творити. Були грішним ділом якісь „літературно-артистичні сценки“, але хіба можна вважати їх якимсь початком?..—Взороватися й позичатися на польських „Вагателях“ можуть хіба ті, що не є свідомими служителями мистецтва, а лише його профанаторами. Але, на жаль, так воно у нас і, найдивніше з того всього є те, що навіть знаходиться прихильники такої „штуки“.

Коли ж я якось сказав щось про істотність кабaretу, як мистецького театрику, то викликав тим лише зарозумілий сміх його „творців“ і тим скінчилася справа.*) —

Випадкові виступи „Синьої Птиці“ у Львові є для цих „творців“ повчаючою несподіванкою, хоч я особисто глибоко переконаний, що все це зостанеться для них лише „мальованими ворітьми“, як що не брати на увагу того факту, що зрозуміють енциклопедійну „істину“, що кабaretовий театр у театральному мистецтві те саме, що й афоризм у літературній творчості.

Інакше мовити стане ясно, що мистецький кабaret, не „Bagatela“, а „Синя Птиця“...

К. Лазарівич.

Анна Юрчакова.

25-літній ювілей сценічної діяльності. Більше тернів, ніж квіток... Важкий шлях і довгий — 25 років ішла ювілянтка хисткими дошками української сцени, Багато праці, багато негод — мало радісних днів і усміху сонця.

Молодою жінкою вступає в 1899 році Анна Юрчакова на сцену Львівського театру Весіди. З того часу вона з повійним мужом, відомим артистом — Юрчаком, цілий час працює, поступово розвиваючися, яко артистка, на більших сценах Галичини. За дирекції Сірецького вона дістає більші ролі і робиться помітною в ролях Шейнделе із „Міреке Ефрос“, Соні із „Дяді Вані“ і інших. Найбільше ж вона

*) „Театральне Мистецтво“, ч. 7, 1922 р, моя стаття — „Деже про кабaret“. — К. Л.

починає вибиватися в Тернопільському театрі, за дирекції Курбаса, у якого дістає такі відповідні ролі, як Пантеру в „Чорній Пантері“, Ази і другі. Пізніше вступає знов до Львівського театру „Весіди“ під дир. Рубчакової, де грає за більшістю побутові ролі.

Нодії 1919 року пірвали і артистку за собою і вона входячи в склад трупи „Новий Львівський театр“ покидає Галичину, та їде на Україну. За важкий рік, перебутий там разом із військом, обізнає такі міста, як Камянець Подольський, Проскурів, Вінниця і другі.

По повороті на Галичину і по виході з інтернату, де знаходилася протягом якогось часу ціла трупа Н. Л. Т., їде Юрчакова до трупи В. Косака, а пізніше осідає на довший час в Тернополі, де віддається вихованню своєї донечки. Вільні свої хвилини Юрчакова віддає Тернопільському аматорському гурткові, де виставляє такі пєси, як „Огні Іваної ночі“, „Соколики“ і ряд побутових.

В 1923-му році повертає до Львова, до театру О. Стадника, лише, по незалежних від неї обставинах, грає мало, іноді лише повертаючись до таких своїх ролів, як Раїса в „Воскресенню“, то що.

5 Жовтня цього року артистка обходила 25-літній ювілей своєї сценічної діяльності, ознаменувавши його постановкою пєси „Безталанна“.

Не входячи в саму постановку цієї старої і всім занадто вже відомої пєси, скажем кілька слів про сам ювілей. З цим словом завжди зв'язане щось урочисте, святочне, тепле єднання публіки з актором, промови, вітання.

А тут?... Майже порожня зала, холодна, чужа, в невеликій кількості, публіка. Демонстративна відсутність інтелігенції. Вже хоч би за саму невтомну, невідрадну працю протягом 25-х років, громадянство мусіло би віддячитися в інакший спосіб.

Але що ж! — у нас завжди так..

Галина Орліана.

З слідуєчим числом „ТЕАТРАЛЬНОГО МИСТЕЦТВА“ — дістають передплатники безплатну премію: І серію листівок: „Український Театр“ і календар „Розвага“ на 1925. р.

Право до премії мають лише ті, що стало наш журнал передплатують і внесли повну передплату до кінця 1924 р. Опріч безплатної премії — дістануть передплатники з слід. випуском дві театр. пєси і останній в цьому році випуск „ТЕАТРАЛЬНОГО МИСТЕЦТВА“.

3 діяльності аматорських гуртків.

Театральний Гурток в Замарстиніві, біля Львова, виставив 24. червня дві пєси: „Зимовий вечір“, драма в 2 діях Старицького і „В гірничій діброві“, драма в 1 дії Г. Запольської.

„Зимовий вечір“ — се одна з кращих річей українського репертуару і тому дивуватися треба, що аматорські театральні гуртки її майже ніколи не грають. А шкода! Місто тратити час і енергію і годувати видців маловартними пєсами незваних „драматургів“, яких, на жаль, у нас що раз більше появляється, звернути треба увагу на річи справді драматичні. Вони коштують більше труду і більше праці — се правда, за те ефект стораз кращий. Актори — аматори грають справжню драму, а видці оглядають справжнє театральне мистецтво.

„Зимовий вечір“ відіграний Театр. гуртком в Замарстиніві, викликав серед видців велике вражіння; гарну пєсу — аматори гарно відіграли. Аматори переживали свої ролі, вглублювалися в настрій і значіння окремих сцен — моментів, серед видців бачилося сльози, їх пєса захопила, вона промовила їм до чуття. З поодиноких роль виріжнилися доброю грою Дід, Баба Наталя, Подорожний і Олекса.

Друга пєса „В гірничій діброві“ (переклад з польського) — се теж перлина драматичної літератури, гідна кращої уваги зі сторони аматорських гуртків. На замарстинівській сцені пєса вийшла добре і зробила теж гарне вражіння. З поміж аматорів виріжнилася грєю — Юлія, дочка гірника. Грала справді добре. Зовсім удачною була теж роля гірника.

Сирітка Хася“ на Замарстинівській сцені. 14. с. м. відіграли аматори „Театр. Гуртка“ в Замарстиніві, біля Львова, драму Гордіна „Сирітка Хася.“ Тема пєси взята з життя жидів-богачів і жидів-нуждарів, оброблена гарно і сценічно, Богато в ній моментів комічних, але не менше і драматичних, типи різнородні, підхоплені удачно, персонаж не великий, а обстановка легка. Ось усі дані на те, щоби сю пєсу поручити нашим „Аматорським Гурткам“, що в погоні за добрим репертуаром, ставлять звичайно те, що є під рукою, не розбираючи, чи пєса гідна вистави, чи ні. А час вже крайній зложити в архів товчену від десятків літ все одну і ту саму балаганщину, а взятись до річей кращих.

Репертуар Замарстинівського гуртка виказує в тому напрямі гарні успіхи. На його сцені бачимо тепер річи або

зовсім, або дуже мало ставлені на сценах других амат. гуртків. І в цьому то добавувати треба незвичайний успіх театр. вистав замарстинівського гуртка. Факт, що мимо кількох театрів, кільканадцяти кін і місцевої польської сцени, аматорський гурток на Замарстиніві ставить кожду пєсу при випроданій сали, та, що серед сталої публіки бачиться поважне число поляків і жидів, говорить сам за себе.

„Сирітка Хася“ була відіграна на загальне добре і зробила гарне вражіння. З аматорів вибилася на перший план п. П. І. в ролі Фрейди, п. П. Д. в ролі Трахтенберга, С. Г. в ролі Хасі і п. К. М. в ролі Володимира і п. М. П. в ролі Мотє, Ролі менші були теж виконані зі зрозумінням. Темпо було добре, крім дії четвертої, що вимагалаби кращого підготовлення.

Дуже гарна була сцена розмови Хасі з Володомирком при вікні до світла місяця на тлі скрипкової колисанки, що десь здалека звеніла мелодійними звуками...

У.

3 Лемківщини. В далекій закутині наших західних окраїн — на Лемківщині, не було ніколи помітних проявів на полі театрального мистецтва. Місцеве населення на загальне сповите павутинням темноти — не жило своїм національним життям, а наші діячі не мали охоти винести в цей темний куток хоч трохи світла. Наші мандрівні театри стало оминати Лемківщину. Десь перед 20 роками був там театр „Бесіди“ (в Сяноці) і аж сеї весни відважився поїхати до Сянова арт. Гр. Березовський зі своєю трупкою. (До речі: мав там велике powodження.) Про театр. аматорські вистави на Лемківщині ми майже ніколи не чули. І на превелике диво дістаємо цими днями з Рима нова писемко, у якому згадується, що в селі Синяві, яке знане було хіба з цього, що молодіж там лише пила в корчмі та різали одні других ножами, — недавно, бо 14. 9. с. р., синівські хлопці самочинно, без жадної помочи зі сторони інтелігенції (в селі нема священника), уладили ам. виставу; граво дві пєси: „Свідки“ і „На перші гулі.“ Чи це світанок нового життя на Лемківщині?

Гр.

Львів, С. III. Городецьке.

Заходом Комітету Будови власного дому відіграв ам. гурток при С. III. дня 29/6. 1924. три одноактові комедії, а саме:

1) Сатана в бочці, 2) Він не заздрісний, 3) Свідки, Усі три пєси випали дуже гарно.

Дня 12/7. 1924. поїхав ам. гурток С. III. до Руської Рави і там відіграв дві одноактівки: „Він не заздрісний“

і „Які хорі такі доктори“, а на закінчення відтанцювали жілий Комплекс „Національних танців“ учні школи балет-майстра Авраменка.

Дня 20/7. 1924. відіграв згаданий гурток „Шибеник“, ком. на 4 дії, яка випала надсподівано. Можемо лише радіти великому працю гуртка, котрий старається на городецьким передмісті розбудити у громадян почуття національної свідомости.

I. O.

Х Р О Н І К А.

Драматичні Курси. Комісія Театральна при Тві „Просвіта“ у Львові отвирає з днем 1. листопада с. р. другий двомісячний драматичний курс для режисерів і аматорів Львова і провінції.

Зголошення приймає канцелярія Т-ва, Ринок ч. 10.

Аматори! Користайте з рідкої нагоди пізнання річей для вас необхідних і вписуйтеся як найчисленнійше!

Предмети навчання:

1. Дикція, деклямація. 2 Жест, міміка. 3. Режисерія. 4. Характеризація. 5. Костюмування. 6. Історія театру і драм. мистецтва. 7. Будова сцени, мальовання декорацій, світляні і звукові ефекти.

На закінчення курсу взірцева вистава силами курсистів в салі Муз. Тва ім. Лисенка.

Український театр під реж. М. Айдарова. обїздає Зах. міста Польщі, даючи польській публиці вистави на укр. мові. Успіх має вдоволяючий, а хоч часом „каса не допише“, то має те вдоволення, що сповняє взнеслу культурну місію, бо дає між чужинцями свідоцтво правді, що укр. народ живе, а творчість його на полі культурному розвивається. В репертуарі театру Айдарова виставляється пєси європейські і побутові.

Укр. оперово-драматичний театр під орудою Я. Барнича, б. капельника театру „Весіда“ — це знова один з нових наших мандрівних театрів, який обїзжав північно східні окраїни Польщі, культивуючи головню оперу і оперетку. Вистави Барнича мали повний успіх у місцевого населення, тим паче, що пр. білорусинам, укр. театр промовляє до серця, так, немов їх рідний театр. Треба знати і те, що білоруський театр, так сказати, доперва народжується, а наш український, який він би не був, має вже трохи вироблену марку.—

Довідуємося одначе, що п. Барнич покидає свою трупу і вертає до театру Йос. Стадника.

Хаос в справі уділювання дозволів на вистави пєс. На цілу Польщу, думаємо, обов'язують одні закони, а тимчасом польські адм. власти придержуються ялича: wolno w Polsce, jak kto chce. Львівське „Воввудзтво“ і Льв. Дир. Поліції проценауровали богато укр. театр. пєс; числа дозволу на найчастійше грані пєси видрукувала свого часу львівська „Просвіта“, оголосив їх теж наш журнал, а в случаях, де аматори не знають числа дозволу на виставу даної пєси, можна про те довідатися в львівській Дирекції Поліції. Але бувають випадки, що провінціональні староства жадають від селян спеціальної „картки“ від Дир. Львів. Поліції, що пєса є дійсно цензурована, мимо того, що селяне компликуються на друковані числа і дату цензури. З огляду на те пожаданим булоб, щоб львівська Дир. Поліції в порозумінню з Воввудзтвом видали підвладним своїм чинникам спис цензурованих пєс, щоб селяне не їздили за тою справою до Львона. — Врешті пожаданим булоб, щоб наше соймове представительство інтервеніювало у комп. властей у Варшаві, щоб центральна влада апробувала видані вже раз дозволи місцевими органами на вистави пєс, бо коли н. др. пєса, зовсім невинного змісту, дозволена є до вистави в Галичині, то на Волині або Холмщині виставляти її не вільно. В одному з останніх чисел холмського „Нашого Життя“ читаємо, що холмське Т-во „Рідна хата“ старалось аж в міністерстві внутр. справ про дозвіл на виставу пєс, які вже давним-давно цензуровані і одобрені львівською Дир. Поліції і Воввудзтвом. А думаємо, що в Холмі чи Луцьку обов'язують ті самі закони, що й у Львові. І коли пєса видана друком у Львові і тутже процензурована та одобрена, то рішення львівської цензури повинні бути важні та правосильні для всіх інших вовводів (чи старостів).

Театр — в кожній хаті. В-во М. Таранька випустило книжечку п. з. „Вертеп“ Івани Влашкевич, сценічна картина на Різдво Христове — для сільських гуртків. Видано в нас богато „Вертепів“ для різдвяних вистав, але „Вертеп“ І. Влашкевич цікавий ось чим: призначений він до вистави колядниками у кожній хаті. Сценічна обстановка цілком проста: Верета на двох дручках, яку ставляється посеред хати. За веретою, наче за кулісами, гуртуються дієві особи, а перед веретою відбувається акція. По закінченню акції „Вертепа“ (яка є дотепна і жива) авивають верету (наче куртину) і очам господарів хати представляються „ясла“ з народженням Христом, освітлені якими вогнями. З нагоди наближаючих Різдвяних Свят — „Вертеп“ сей повинен заходитись у кожного, хто сего року вибирається хо-

дати „по коляді“. (Книжечку можна набути в Редакції „Театр. Мистецтва“ по ціні 30 гр., з поштою 35 гр.)

Новий артистичний театр у Львові. З ініціативи групи письменників, діячів сцени і арт. малярів закладається в скорому часі у Львові новий Театр, гротескового типу, на зразок російських театрів „Кривое зеркало“, „Синяя Птица“ „Летучая Мышь“ і т. д.

Ганна Борисоглібська, відома побутова укр. артистка, яка жила на еміграції в дуже злиднених умовах, одержала симпатіями з Харкова запрошення повернути на Україну для сталих виступів в харківському театрі ім. Ів. Франка. Артистка виїждить в найблищому часі на Україну. Емігр. Кольонія у Львові улаштовує в честь артистки прощальний вечір, в програму якого входить вистава („Чумаки), в якій артистка виступить в головній ролі.

Театр м. Стадника, (ансамбль, був. театру „Бесіди“), останніми часами давав вистави на Волині. Склад трупі майже не змінився; з новоангажованих артистів: п. Блавацький, пні Крупа і Когутякова, та баритон Токарев. В репертуарі приготував дир. Стадник слід. новини: „Хмари“, Квасніля, „Дон Жуан“ Рітнера, „Петро Дорошенко“ Старицької-Черняхівської, „Високе життя“ Судермана, „Приятелька“ Бріє, „Розбійники“ Шіллера та оперетки „Меді“ та „Сільва“.

В другій половині жовтня приїжджає театр Стадника до Львова, де розпочинає новий сезон премієрою, „Петро Дорошенко“.

Дрібні вісти.

На пресовий фонд „Театр. Мистецтва“ зволіми пожертвувати пп.: Д. Гункевич, Вінніпег, 1 дол., М. Б. Йонкерс, 5 дол. Вас. Зубик, Газлетон, 3 дол. 50 ц.; Мик. Яхтар 0.50 п. Ам. гурт. „Просв.“ в Б. 1 зл.

Самогубство Еви Май. Славна фільмова артистка Ева Май (дочка Мії Май) поховила самогубство. Дійшовши до 25 р. життя, Ева Май була вже тричі замужем, а тепер мала одружитись в четверте з дир. Фріцем Мануелем. Самогубство поховила на тлі непорозумінь з родиною свого останнього женика.

Заробітки Шаляпіна. Відомий, світової слави, рос. співак Шаляпін об'їзжаючи весь світ, захоплює слухачів своїм феноменальним голосом. Гонорарі його перевищують вдвоє гонорарі Каруза. В американських містах одержував Шаляпін за один виступ по 6-12.000 доларів.

Список цензурованих пес враз з приведенням чисел і дат дозволу льв. Дир. Поліції і Воввудства — буде видрукований редакцією „Т. М.“ і розісланий нашим передплатникам ще перед Різд. Святими с. р.

Бібліографія.

Новини в драматичному письменстві.

Іванна Блажкевич: „Вертеп“ сценічна картина на Різдво Христове, для сільських гуртків. Львів 1924. Накл. Мшх, Таравька. (Можна дістати в нашій редакції по 30 гр.)

Іванна Блажкевич: „Діло в честь Тараса“, сценічна картина у 2 діях, на шевченківські обходи. (Песа призначена для діточих вистав театральних). В-во М. Таранька. (Можна дістати в Ред. „Театр. Мистецтва“, ціна 20 гр.)

Клим Поміщук: „Тривожні душі“, драма, на 3 дії, вид. „Театральної Бібліотеки.“ (Розсилається, як додаток до Театр. Мистецтва. Книгарська ціна 1 зл.)

Митруньо. „Султанша“, сценічна картина в 1 дії. Накладом Укр. Книгарні, Winnipeg, Ман, — Річ діється в одному з більших міст Канади. Песа написана гарною мовою, акція жива, зміст дотепний.

Дмитро Гункевич: „Серед граду куль, або „Неустрасима героїня“, трагедія на 4 дії (5 відслон) зі співками. З життя і боротьби за волю укр. народа в часі всесвітньої війни — 1914 1920 р. Накладом Укр. Книгарні, Winnipeg.

Тегож автора: „Суфразисти“, комедія на 3 дії — друкується у Львові, накладом Гр. Гавуляка.

Лев Лотоцький: „Закукурічені тітки“, комедія на 3 дії. Друкується накладом Г. Гавуляка.

Надіслано до редакції:

М. Ірчан. „Бунтарь“ (Сян революції). Драма в 3. діях з життя галицького пролетаріату. Вид. „Культура“ Нью-Йорк — Львів — Київ 1922

„Свято української друкованої книги“. 1574 — 1924. В пам'ять 350-ліття появи першої української друкованої книги у Львові. Стор. 64. 8. з 10 ілюстраціями. Львів, 1924. Накладом Кооперативи „Друкар“. Ціна 1.60 зол. з пересилкою. Замовлення посилати на адресу: Кооператива „Друкар“, у Львові, Ринок 10.

„На чужині“, неперіодичний орган вільної думки укр. Студентів Емігрантів у Польщі: ч. 1 і 2, рік I. (адреса для листовань і грошових переказів: Warszawa ul. Długa 29, Hotel Polski, m 21. J. Draczenko.)

Оповідки.

„Сирітка Хася“, драма Гордіна, видана, як додаток до Театр. Мистецтва, — дозволена до вистав на укр. сценах письмом львівської Дирекції Поліції ч. 1841/24 з дня 10/9 1924.

St. 497.

На те число повинні театри та амат. гуртки пошлюватися, коли просять про дозвіл на виставу.

Усім особам, що займаються по селах, збірками на „Рідну Школу“, поручаємо до використання в часі сього-річної Коляди „Вертеп“, який є призначений для виставлювання в кожній хаті, парубочими гуртками, що будуть ходити з колядою. Ціна 1 примірника 30 сотиків, в рекомандованою поштою 55 сот.; жадайте по всіх укр. Книгарнях і торговлях в краю. Гуртові замовлення пересилати на адресу: Михайло Таранько, Львів Зіморовича ч. 3.

Артист М. Айдарів просить надіслати йому адреси артистів: Вп. Павль: Терещенко, Карабіневич і Крупу, та п-нів: Демчишина, Прасіцького, Гонту і Карабіневич на адр- „Театр. Мистецтва“, Львів, Куркова 10.

„Дні нашого життя“ Л. Андреева. Песа мала бути видана, як додаток до 3-го вип. Т. М. за 1923. З причин відв-ва незалежних відложено видання цієї песи до „Т. М.“ ч. 1. на 1925р.

Важне для Театр. і амат. дружин!

Виконую і маюю театральні декорації, цілі комплети і поодинові частиви, практично і не дорого.

Порозумітися можна через Редакцію „Театр. Мистецтва.“

До усіх українських Видавництв Європи!

Український Базар в Detroit являється сьогодні найбільшою укр. Книгарнею в Америці.

Метою Укр. Базару в Detroit є: продавати книжки по можливості як найдешевше, бо лише тоді має книжка запевнений збут. Щоби се досягнути, треба з'організувати головний склад укр. книжок для Америки й Канади, що при помочи Укр. Видавництв Європи дасться легко досягнути.

Українські Книжки в Америці сьогодні дуже дорогі, а се тому, що як появиться тут яка книжка в малій кількості, то за неї дуже дорого беруть і через те знеохочують наших земляків до читання та купна книжок. Щоби сему лихови зарадити та заохотити укр. емігранта до читання і науки — треба дати йому дешеvu книжку — і таку книжку хоче йому дати Укр. Базар в Detroit Mich. — До цього потрібна одначе поміч і співпраця усіх укр. Видавництв в Європі (на Вел. Україні, в межах Польщі, та на еміграції у: Відні, Берліні, Празі).

Українські книжки в Європі теж дорогі, бо їх „продукція“ коштує дорожче ніж перед війною, ми це знаємо, але знаємо і те, що багато книжок лежить у ваших магазинах цілими роками і покупців на них нема. Розкиньмо ті книжки між народ, особливо між амер. еміграцію, але розкиньмо їх масово по приступній ціні, а досягнена буде под-

війна користь. Видавці збудуть свій товар і зможуть робити нові наклади, а наш емігрант в Америці дістане дешеву книжку, набере замилювання до книжки і піднесеться його культурний уровень.

Вшов. Видавці! Посилайте Ваші видавництва впрост до Укр. Базару в Detroit — по 100 прим. з кожної книжки.

Укр. Базар в Detroit гварантує публично заплатити кожному Видавцеві за 100 пр. по ціні каталоговій з відповідним книгарським опустом.

На разі ставимо обмежену скількість книжок — по 100 пр. — бо хочемо знати, який покуп матиме відносна книжка і яка її ціна буде. При корисних для нас умовах — (ми сказали вище, що хочемо дати народу: дешеву книжку і кольтпортувати її масово), — ми замовимо оцісля більший транспорт і наведемо сталий контакт з усіма Видавництвами. Чий товар або ціни будуть непідкожі — той одержить свою належність за перших 100 пр. без дальшого замовлення.

При висилці книжок просимо взяти під увагу слідуюче:

- 1) Книжки, які вийшли з друку в кількох томах, мусять бути вислані в комплекті; здекомплетовані книжки не мають вартости і таких не потребуємо.
- 2) книжкам більшого об'єму просимо посилати тільки в переплеті.
- 3) Кождий видавець висилає лише свої власні видання.
- 4) Часописи і період. журнали, а також сезонні книжки (календарі) беремо лише в комісову продажу. Лише ті календарі, які можемо дістати на 2 місяці перед Нов. Роком — і які мають вироблену вже марку, можемо взяти на сталий рахунок.

За товар приймає на себе повну відповідальність власник Українського Базару і дому, в якому міститься Квигарня.

Юліан Цебринський.

Книжки висилайте на адресу: Ukrainian Bazaar, 2248, Grayling Ave., Detroit, Mich. U. S. A.

Мистецьке об'єднання „Березіль“ заснувало першій на Україні Театральний Музей.

В цьому Музеї мають бути зібрані усі матеріяли, що до історії театральної культури на Україні від найдавніших часів аж до наших днів.

Громадяне! Будуйте скарбницю театральної культури! Жертвуйте все, що маєте цінного для театрального Музею!

Театральний Музей — жива книга прийдешніх поколінь.

Музей міститься: Київ, вулиця Воровського 29, Мистецьке Об'єднання „Березіль“